

Riječ

broj 35
prosinac
2003.

glasnik hrvatske kulturne zajednice wiesbaden

- *Razgovor –
Fra Josip Bebić
Zvonko Oslaković*
- *Prag – zlatni grad*
- *Biblija - spomenik
čovječanstva*
- *Bosna u 13. i 14. stoljeću*
- *Antun Gustav Matoš*
- *Medvjedim stazama*
- *HSK ne smije djelovati
politički*
- *Dan otvorenih vrata u
Mainzu*

*Svim čitateljima
želimo čestit Božić i
srećnu i uspješnu
2004. godinu!*

Naslovica: Miroslav Kraljević:
Bogorodica s anđelima (1912)
Fotografije na ovitku: Ivo Andrijević
Članovi i prijatelji HKZ-a Wiesbaden u
Pragu (unutarnja strana)
Dojmovi s Velebita (zadnja strana)

**Članovi predsjedništva
HKZ-a Wiesbaden:**

Ivo Andrijević, 06128-42483
Biserka Andrijević, 0611-314409
Mate Grgat, 0611-409996
Juraj Štambuk, 0611-86714
Kornelija Reitel, 0611-4689320
Danica Tropšek, 06132-714602
Nada Višak, 06122-15226
Stjepan Hlapčić, 0611-408456
Branko Crnković, 0611-20801

Riječ

**Glasnik Hrvatske kulturne zajednice
Wiesbaden**

Glasnik izlazi tri puta godišnje.

Adresa uredništva:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
Postfach 3747, D-65027 Wiesbaden

Tel: +49(0)6128-42483 i +49(0)611-314409

Fax: +49(0)6128-45856

E-Mail: rijec@web.de

Nakladnik:

Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden
Internet: "http://www.hkz-wi.de"

Adresa:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
Postfach 3747, D-65027 Wiesbaden
Za nakladnika: Ivo Andrijević
e-mail: andrivo@freenet.de
mobil: 0175-5289410

Glavna urednica: Biserka Andrijević
e-mail: bisera@web.de

Članovi uredništva: Ivo Andrijević, fra Ante
Bilokapić, Edvin Bukulin, Kornelija Reitel

Suradnici: Ivica Košak, Ivec Milčec, Štefica
Kolumbić

Rukopisi se ne vraćaju.

Cjenik oglasnog prostora:

1/1 stranica: 100 Eura, 1/2 stranice: 50 Eura,
1/4 stranice: 25 Eura, 1/8 stranice: 13 Eura.
Oglas u boji otraga na ovitku – dvostruka cijena

Banka: Nassauische Sparkasse Wiesbaden

Broj računa (Kto.): 116 027 186

Broj banke (BLZ): 510 500 15

UVODNA RIJEČ

Poštovani čitatelji, prijatelji «Riječi» i Hrvatske kulturne zajednice, eto javljamo se s posljednjim brojem ove godine, a to ujedno znači osvrnuti se unazad, ali i pitati se što će nam donijeti sutra.

I ove godine, kao i tolike prije, trudili smo se da što bolje osmislimo i ostvarimo program naše zajednice što nam je i najvećim dijelom uspjelo. No raditi je sve teže. Opravljamo se od godine u kojoj je gospodarska kriza u Njemačkoj dosegla svoj vrhunac. Posvuda se uvode mјere štednje i provode se reforme, koje su jamačno potrebne, ali koje Njemačku sve više udaljuju od socijalne države, a sve je više približavaju američkim prilikama. Reforme su to koje u nama izazivaju nesigurnost i strepnu. Brine nas ne daleka, nego bliska budućnost, ne toliko naša, već ona naše djece i općenito mlađeg naraštaja.

Takve okolnosti neposredno utječu i na rad naše udruge. Gradska vlada je sve manje spremna pomagati određene kulturne projekte, a psihozu štednje, o kojoj svaki dan čitamo i slušamo u njemačkim medijima i o kojoj se stalno pokreće razgovor na radnom mjestu, zahvatila je i hrvatsko iseljeništvo.

Nedavno održani parlamentarni izbori u Hrvatskoj potisnuli su nakratko već nam dosadile, svakodnevne loše vijesti u Njemačkoj i potpuno zaokupili svu našu pozornost. Hrvatski narod je opet pokazao svoje nezadovoljstvo odlučivši se za promjenu. Nadajmo se da se nije prevario i da će u Hrvatskoj konačno doći do dugoočekivanog gospodarskog procvata. O ovoj temi i raspoloženju u iseljeništvu govorimo u Upitniku koji smo proveli neposredno poslije izbora. Osim toga u ovom broju donosimo razgovore s fra Josipom Bebićem i Zvonkom Oslakovićem koji s vrlo različitim motrišta govore o još nekim poteškoćama koje nas zaokupljaju.

Nikako ne propustite vrlo zanimljive priloge o Bosni u 13. i 14. stoljeću i planinarenju po najljepšoj hrvatskoj planini. Povodom godine Biblije pišemo o toj najčitanijoj knjizi na svijetu, a o čuvanju ljepote hrvatskoga jezika i njegovoj pravilnoj uporabi čitajte u rubrici Govorimo hrvatski. Nadalje, donosimo prilog o velikanu hrvatske književnosti, A.G. Matošu, i druga zanimljiva štiva.

Ovi prilozi, ove stranice neka budu naš skroman božićni dar vama dragi čitatelji. Veselilo bi nas kad bi ste se javili i pisali nam, kako bi ove stranice bile mjesto za razgovor i raspravu o svemu što nas tišti, o svemu što nas povezuje - poviješću, kulturom i naslijedom.

Neka nam ovaj božićni broj «Riječi» bude poticaj za razmišljanje. Trebamo li brinuti i strijepiti u ovo predbožićno vrijeme, u vrijeme radosti i darivanja?

Trebamo i moramo, ali uvijek uzdignute glave, ne smijemo gubiti nadu, nadu u bolje i ljepše sutra.

Sretne božićne blagdane i svako dobro u Novoj godini želi vam Uredništvo.

KAZALO

Razgovor

Fra Josip Bebić: Ne bojati se asimilacije	2
Zvonko Oslaković: Povratak u domovinu	18

Iz života zajednice

Ivo Andrijević: Prag – zlatni grad	5
Edvin Bukulin:	
Poznavanje najranije hrvatske povijesti	16
Kornelija Reitel: Blagajnica hoće ići na more	17

Hrvati i kršćanstvo

Fra Ante Bilokapić: Biblija, spomenik čovječanstva	8
--	---

Iz hrvatske povijesti

Edvin Bukulin: Bosna u 13. i 14. stoljeću	11
---	----

Književna stranica

Štefica Kolumbić: Antun Gustav Matoš	20
--------------------------------------	----

Govorimo hrvatski

Jezični savjeti	22
-----------------	----

Nove knjige

Krunoslav Grgat: Zrenik	24
-------------------------	----

Iz hrvatskih krajeva

Ivo Andrijević: Medvjedić stazama	25
-----------------------------------	----

Hrvatski svjetski kongres

Ivica Košak: HSKNJ ne smije djelovati politički	30
---	----

Upitnik

Jeste li zadovoljni ishodom izbora u Hrvatskoj i što očekujete od nove vlade?	32
---	----

Pisma čitatelja

Zlatko Vidulić	34
----------------	----

Iz rajnsko-majnskog područja

Katica Vraneša: Dan otvorenih vrata u Mainzu	35
--	----

Slavko Pantelić: Hrvatska knjiga – most ka svijetu	36
--	----

Obavijesti

Fra Josip Bebić

Onaj tko je tvrd i čvrst, tko svoju vjeru nosi sa sobom i čvrsto živi po njoj, tko je svjestan svojih korijena i dobro zna svoj jezik, njemu će biti lakše, on se ne mora bojati asimilacije.

Fra Josip Bebić je u Njemačku došao 1977. godine. Bio je kapelan i župnik na nekoliko njemačkih i hrvatskih župa. U siječnju ove godine Njemačka biskupska konferencija ga je imenovala delegatom za hrvatsku inozemnu pastvu u Njemačkoj, a dužnost je preuzeo 1. lipnja. Upravo stoga smo ga za ovaj božićni broj Riječi pozvali na razgovor.

Fra Josip Bebić

Riječ: Fra Josipe recite nam nešto o svome životnom putu?

Bebić: Rođen sam 2. lipnja 1948. godine u Metkoviću u brojnoj obitelji. Bilo nas je devetoro djece. Kad mi je bilo petnaest godina, odlučio sam poći u sjemenište po uzoru na fratre koji su u Metkoviću živjeli i djelovali, a čiji rad je na mene ostavljao snažan dojam. Želio sam raditi kao oni, a i pokojna majka je željela da netko od sinova bude svećenik, pa je i to učvrstilo moju odluku.

Za svećenika sam zaređen 29. lipnja 1974. god. u Imotskom. Mladu misu sam slavio u rodnome mjestu u Metkoviću, a prva župa mi je bila Ogorje-Ramljani u Dalmatinskoj zagori, na kojoj sam bio župnik tri godine, a potom sam poslan u Njemačku.

Riječ: I tada počinje Vaš dugogodišnji rad s iseljenicima?

Bebić: Ne baš sasvim. Stigavši u Njemačku prvo

sam šest mjeseci morao učiti njemački, a onda sam poslan na njemačku župu sv. Petra i Pavla u Eltville na Rajni gdje sam bio kapelan punih pet godina. Tek potom, 1983. god. premješten sam u Hrvatsku katoličku misiju u Giessenu i tu zapravo počinje revan rad s hrvatskim iseljenicima. Slijedi Hrvatska katolička misija u Kölну na kojoj ostajem osam godina. Bile su to vrlo teške godine jer se Hrvatska tada nalazila u ratu. Zauzeo sam se gotovo na svim područjima kako bih zajedno s iseljenicima, a oni su doista davali sve od sebe, što bolje pomogao domovini.

Nakon Kölna premješten sam na župu sv. Gabrijela u München, gdje sam šest godina bio njemački župnik, a potom odlazim u Mainz na mjesto voditelja Hrvatske katoličke misije i tu ostajem sve do preuzimanja službe delegata za hrvatsku inozemnu pastvu u Njemačkoj, 1. lipnja ove godine u Frankfurtu.

Riječ: Iz Hrvatske ste došli na njemačku župu. Jeste li zamjetili neke razlike između Crkve u Njemačkoj i Crkve u Hrvatskoj?

Bebić: Te prve godine koje sam proveo na župi u Eltvilleu bile su za mene veoma važne jer sam tako stekao veliko iskustvo. Bio je, s jedne strane, lijep osjećaj raditi u slobodnoj državi gdje se čovjek ničega nije bojao, a s druge strane Crkva je u Njemačkoj bila bolje ustrojena i bogata, mislim u materijalnom smislu, te se uopće nije mogla uspoređivati, na primjer, s ta dva sela u Zagori u kojima sam služio. Što se pak tiče duhovnog i vjerničkog života župljana tu nije bilo bitnijih razlika. Kad se čovjek otvori Bogu i ljudima, kad radi s ljubavlju, kad prati svoj rad molitvom, onda se i ljudi otvaraju njemu, bez obzira na to radi li se o Hrvatima ili Nijemcima.

Na toj župi sam puno naučio. Radio sam prvenstveno s djecom i mladima, koje sam svake godine u vrijeme školskog raspusta vodio po tri

tjedna u Hrvatsku. Posjetili smo Dubrovnik, Mostar, Boku Kotorsku, Zadar, Šibenik, Sinj, Metković, Split, Makarsku, Međugorje, Imotski, Plitvička jezera i Visovac na slapovima Krke, a ugošćivali su nas većinom moja braća franjevci. Nije to bilo samo kupanje i uobičajeni odmor, već smo razgledali gradove, obilazili povijesne gradine, posjećivali muzeje i galerije, a išli smo i na narodna slavlja, te slavili zajednički svete mise. Dakle, ta djeca i ti mladi dolazili su u izravan dodir s kulturom i poviješću zemlje u kojoj borave.

Riječ: Moglo bi se reći da ste odgajali buduće prijatelje Hrvatske.

Bebić: Sasvim sigurno, to su bili krasni izleti za mlade ljude koji su preko mene upoznali i zavoljeli Hrvatsku. S mladima treba raditi, nuditi im programe koji ih privlače. Meni to nikada nije činilo poteškoće. Kad ste s mladim ljudima tri tjedna u jednome mjestu, kad zajednički pripremate sv. misu, nastupe, meditacije, izlete i sl., onda na neki način određujete. Ta tri tjedna u kojima mnogo dožive i snažno prožive često im više znače negoli cijela jedna godina. Uvijek je to donosilo ploda, ta su djeca ostala privržena Bogu, Crkvi i zajednici. U tome je pravo bogatstvo i to su zapravo prave vrijednosti.

Upravo sam ove godine na Tijelovo služio misu u Eltvilleu i susreo sve te ljude. Sada su oženjeni, imaju djecu i djeca su im ministranti. Ti ljudi, ti roditelji danas su glavni oslonac života i rada u svojoj župi. I kad me susretnu, uvijek rado pričaju o onim danima u Hrvatskoj, mnogi od njih često provode odmor kod nas, a neki su čak sklopili prijateljstva koja i dan danas traju.

Riječ: Jeste li i na drugim župama nastavli raditi s mladima?

Bebić: Naravno da jesam, rad s mladima smatram vrlo, vrlo važnim. Mogu slobodno reći da težište svoga pastoralnog rada stavljam upravo na rad s mladim ljudima.

Riječ: U siječnju ove godine imenovani ste delegatom za hrvatsku inozemnu pastvu u Njemačkoj. Kako je došlo do tog imenovanja i je li Vas to iznenadilo?

Bebić: Na listi je bilo preko sto nas svećenika koji radimo u hrvatskim katoličkim župama u Njemačkoj i koje se moglo birati. Dobio sam najviše glasova. Taj su izbor potvrdili prvo naši, a potom i njemački biskupi. Prihvatio sam tu dužnost iako mi njezin obnašanje potpuno mijenja život. Znao sam otprilike što me očekuje, što i na koji način bih trebao raditi, jer sam pratilo rad svojih prethodnika čime mi preuzeta dužnost nije bila potpuno strana.

Riječ: Recite našim čitateljima što je zapravo zadača delegata?

Bebić: Zadača delegata je dvostruka: s jedne strane on je osoba koja povezuje Hrvatsku biskupsку konferenciju i Biskupsku konferenciju BiH s Njemačkom biskupskom konferencijom, a s druge strane zadužen je za usklađivanje rada hrvatskih katoličkih misija na području Njemačke. U Njemačkoj ima 85 hrvatskih župa koje treba redovito obilaziti. Ja i drugo osoblje Dušobrižničkog ureda u Frankfurtu - tri tajnice i jedan pastoralni djelatnik - brinemo se o godišnjim susretima za svećenike i pastoralne djelatnike, priređujemo razna natjecanja za mlade, Biblijsku olimpijadu i folklorijadu, natjecanja crkvenih zborova, zajednička hodočašća i još mnogo toga. Pomažemo našim misionarima kad god je to potrebno i kad iskrsnu neke teškoće. Osim što sam na neki način vezan uz ured moram i često putovati.

Riječ: Želite li nešto mijenjati, unijeti nešto novo u svoj rad, ili za to nema prostora, možda ni potrebe?

Bebić: Jamačno svatko od nas ima drugačije poglede na rad, sa svakom promjenom dolazi i nešto novo. Već sama osoba je nešto novo. Naravno da imam nekih zamisli i želja, ali pitanje je hoću li imati mogućnosti provesti ih u djelo, hoće li oni u bazi prihvatiti moje prijedloge. Na primjer, želim svakako unaprijediti rad s mladima. Pritomu naglašavam da prihvaćam sve što su osmislili i dali moji prethodnici, a dali su puno toga. Prihvaćam sve što je dobro i korisno i jasno je da će to čuvati, njegovati i štovati i produbljivati.

Želja mi je da otkrivamo mlade hrvatske talente koji u Njemačkoj, na primjer, studiraju glazbu, da ih povezujemo i potičemo, dajemo priliku za nastup, da pomažemo pri osnivanju glazbenih skupina i zborova. Također bih želio da radimo na školovanju zborovođa i voditelja folklora.

Riječ: Nijemci zadnjih godina mijenjaju politiku prema strancima. Priznaju kako su pogriješili vjerujući da će stranci biti samo gosti na određeno vrijeme. Šezdesetih i sedamdesetih godina u Njemačkoj su osnovane katoličke župe za strance, socijalna skrb za strance pri Caritasu i drugim ustanovama, a sve kako bi im olakšali taj privremeni boravak. Danas dvojim da se ovdje radilo samo o nesebičnosti, manju ili veću ulogu odigralo je i očekivanje službene politike da će biti lakše potaknuti na povratak onoga tko ostane stranac. Posljedica toga je da mnogi nisu naučili njemački jezik i nisu se uspjeli uklopiti u njemačko društvo, ali se nisu ni vratili. Takvo stanje Nijemci više ne žele, ukidaju sredstva za migracijske službe, a pojačano ulažu samo u programe za integraciju.

Takva politika izravno pogađa Caritasovu socijalnu skrb za strance kojoj ukidaju sva državna sredstva što će najvjerojatnije dovesti do ukidanja tih službi. Slično se događa i u Njemačkoj crkvi, i ona poziva na zajedništvo i želi što čvršće vezanje stranih katoličkih župa uz njemačke. Ne želi "Crkvu pored Crkve" kao što je to još uvijek slučaj. Nakon mnogih rasprava i višegodišnje razrade novih smjernica za dušobrižništvo za strance, u proljeće ove godine pod motom "Jedna Crkva u многим jezicima i narodima" te su smjernice prihvачene.

Što to zapravo znači, hoće li se jednoga dana strane katoličke župe, pa tako i hrvatske, stopiti s njemačkima, dakle nestati?

Bebić: Njemačka katolička crkva pogodjena je materijalnim i personalnim poteškoćama. Neke su biskupije više, a neke manje pogodjene. Vlada veliki manjak svećenika, pa čak i stranih svećenika, posebice Španjolaca, Talijana i Portugalaca. U zadnje vrijeme dolaze svećenici iz istočne Europe, najviše Poljaci. Nas Hrvata još ima, ali i mi osjećamo potrebu pomlađivanja. Ovakvo stanje najvećim je dijelom dovelo do uzbune. Mnogi biskupi misle da se pastoral ne može nastaviti na ovaj način. U njihovim očima strane su misije bile na neki način "država u državi" ili "Crkva u Crkvi". Sve je to zajedno dovelo do novih smjernica prema kojima se mi, tj. strane misije moramo otvarati i što više ulaziti u Njemačku crkvu kako bismo postali dio te jedne Crkve, pri čemu oni ipak ne žele da se te misije potpuno ugase i nestanu.

Riječ: Ali naša biskupija je vrlo pogodjena i biskup Kamphaus je već najavio niz mjera štednje, a između ostalog i zatvaranje manjih stranih katoličkih misija.

Bebić: To je točno, u svakom slučaju doći će do promjena u samim biskupijama. U nekim je stanje mirovanja, još ne diraju strane katoličke župe, dok

one više pogodjene počinju ukidati manje strane župe, čak su prisiljene pomisljati na otpuštanje ljudi. Hrvatska katolička misija u Wetzlaru biti će zatvorena, a u nadbiskupiji Köln šest manjih talijanskih misija pripojeno je drugim, većim talijanskim misijama.

S druge strane Njemačka biskupska konferencija želi da mladi pastoralni radnici i mladi svećenici idu u zemlje iz kojih dolaze migranti katolici kako bi stekli interkulturnu stručnost i kako bi ih stranci lakše prihvatali kao svoje pastoralne radnike i svećenike.

Razvoj je takav, vidim to, da će jednoga dana stvarno doći do stapanja manjih misija, no ne treba se toga bojati. Već sada se traže odgovarajuća rješenja za te vjernike.

Trebali bismo imati više povjerenja jedni u druge, više naglašavati katoličanstvo koje nas povezuje, iako se to nama možda čini nebitno. Mi bismo se svi trebali pripremati za taj dan i razmišljati što učiniti da ne izgubimo ono što imamo.

Onaj tko je tvrd i čvrst, tko svoju vjeru nosi sa sobom i čvrsto živi po njoj, tko je svjestan svojih korijena i dobro zna svoj jezik, njemu će biti lakše, on se ne mora bojati asimilacije.

Riječ: I za kraj jedno pitanje vezano uz nedavno održane parlamentarne izbore u Hrvatskoj. Jeste li zadovoljni ishodom izbora i što očekujete od nove vlade?

Bebić: Zadovoljan sam izborima. Očekujem da nova vlada ispuni izborna obećanja i da radi profesionalno i kvalitetno na dobrobit svih hrvatskih građana, posebice hrvatskoga naroda. Ovom prilikom čestitam pobjedicima na čelu s dr. Ivanom Sanaderom. Novoj vladi želim puno razboritosti u donošenju pravih i dobrih odluka.

Razgovor vodila: Biserka Andrijević

brzo – povoljno – stručno

Prijevodi
isprava i svih vrsta tekstova

IVANKA MRŠE M. A.

SUDSKA PREVODITELJICA ZA HRVATSKI JEZIK

EMSER STRASSE 3

65195 WIESBADEN

TEL.: 0611 / 52 90 349

MOBTEL: 0162 / 80 70 606

e-mail: imrse@web.de

schnell – günstig – sachverständig

Übersetzungen
Von Dokumenten und allen Textarten

IVANKA MRŠE M. A.

STAATLICH GEPRÜFTE UND ALLGEMEIN ERMÄCHTIGTE

ÜBERSETZERIN DER KROATISCHEN SPRACHE

EMSER STRASSE 3

65195 WIESBADEN

TEL.: 0611 / 52 90 349

MOBIL: 0162 / 80 70 606

E-Mail: imrse@web.de

Prag – zlatni grad

Četverodnevno studijsko putovanje članova i prijatelja
Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden u Prag

Od prvog izleta koji je HKZ Wiesbaden priredila za svoje članove i prijatelje (posjet dvorcu Eltz) prošlo je dvije / tri godine prije nego što je jedan o mnogih prijedloga za drugi izlet uspio okupiti dovoljan broj izletnika. Teškoće u pripremama su se pojavljivale uglavnom kad je trebalo dogovoriti vrijeme izleta dok je odredište bilo lakše naći. Izbor je pao na Prag i na početak listopada zbog praznika koji se mogao spojiti s vikendom i zbog svježijeg jesenskog vremena pogodnog za šetnje. A što, bude li lijevala jaka kiša? Takva nas je mogućnost uistinu malo brinula, ali dok smo mi, zlu ne trebalo, pakovali kišne kabanice s kapuljačama, omela nas je kiša tamo gdje to ni u snu ne bi očekivali – dok smo sjedili u autobusu! No o tome poslije, jer ta nas je vrlo neuobičajena nevolja zatekla tek na povratku.

Ni polazak nije prošao glatko, samo su neprilike bile vrlo uobičajene i svakidašnje. Okupili smo se na glavnem kolodvoru u Wiesbadenu u rano jutro – prerano sudeći po pospanom izgledu većine nas. Pozdravljanje, razgovor i radovanje izletu nas je razбудило, dobrom raspoloženju doprinosila je i najava povoljnijih vremenskih prilika tijekom nekoliko sljedećih dana. Prva vrlo uobičajena neprilika je bila veliko kašnjenje autobusa zbog, kako smo kasnije saznali, prometne nezgode, zatim smo zapeli na zakrčenoj autocesti za Frankfurt, pa smo u Franfurtu, kasneći već dva i pol sata, "zaboravili" dvoje putnika čime se kašnjenje povećalo na preko tri sata, da bi na granici izgubili još sat vremena zbog istekle osobne karte. Od naše prve popodnevne šetnje Pragom smo već

odustali, ali se još nadali barem večernjoj.

Vjerovali ili ne, do Praga više nije bilo zastoja. Onaj u Plzen-u gdje smo zapeli zbog silnog prometa svih onih koji su poslije posla nahrupili kući, više nismo ni brojili. Tek smo čeznutljivo zagledavali prema čuvenoj plzenskoj pivovari dok je autobus puževim korakom promicao mimo nje. Hoćemo li u Pragu uspjeti otići barem na jedno jedino pivo nakon dugog sjedenja u autobusu?

Stigavši u Prag kasno navečer, dočekalo nas je opustjelo predgrađe s dugim nizovima glomaznih, četvrtastih građevina od kojih je jedna bila naš hotel. Usprkos sablasno praznim ulicama našli smo još jednu gostionicu, čak je bila i dosta puna gostiju. Dobro češko pivo nas je vratilo u život iz obamrlosti izazvane dugim putovanjem, prvi susret s Pragom nas ipak nije razočarao. Dosta smo se zadržali u priči i šali, nikome se nije žurilo na spavanje.

Sutradan smo krenuli u razgledavanje Praga pomalo nestrpljivi da vidimo koliko je istine u onome što smo o tom gradu čuli i čitali ("jedan od najljepših europskih glavnih gradova", "zlatni grad", "majka svih gradova"). Tijekom vožnje autobusom od hotela do "Praškog grada", utvrđenog dijela Praga, turistički vodič nam je razložio najvažnije o Pragu i životu u njemu. Povijesni dio grada se sastoji od četiriju dijelova: dvoraca i crkava u utvrđenom dijelu grada na uzvišenju iznad rijeke Vltave zvanog "Praški grad", naselja nastalog podno zidina do lijeve obale Vltave zvanog "Mala strana" i dvaju naselja

nastalih širenjem grada na desnu obalu Vltave zvanih "Staro mesto" i "Novo mesto". Danas je Prag izrastao u velegrad s preko milijun stanovnika, pri čemu nagla izgradnja u prošlom stoljeću nije pridonijela njegovoj ljepoti što smo ustvrdili već jučer pri dolasku po izgledu našeg predgrađa, a vidimo i danas dok se vozimo prema centru. Pragu to nitko ne može zamjeriti, jer ista je priča i sa svim ostalim velikim gradovima, u Europi i svijetu. Standard života nije samo znatno niži od zapadno-europskog nego je niži i od hrvatskoga, ali je zato i nezaposlenost je mnogo niža. Česi, po riječima našeg vodiča, trijezno gledaju na članstvo u EU i ne vjeruju da će im preko noći biti bolje. Jesu li u tom pogledu pametniji od Hrvata?

Hradčanske namesti (Gradski trg) u Praškom gradu

Što smo bliže centru, ulice su uređenije, zgrade ljepše i skladnije, bolje se uklapaju u cjelovitu sliku. To je Prag 18. i 19. stoljeća, a poneka novogradnja među njima se barem trudi da previše ne bode u oči.

U "Praškom gradu" izlazimo iz autobusa u staru, srednjevjekovnu gradsku sredinu. Prevladava barok ali ima i gotike i tragova romanike, jer mnogi su se vladari ovdje izmjenili (među njima i Vaclav ili Karlo IV kako se je kasnije prozvao, a koji je polovicom 14. stoljeća postao car Svetog Rimskog carstva), a skoro svaki od njih je nešto gradio, rušio, dograđivao ili mijenjao. Do većih promjena je došlo osobito početkom 14. stoljeća nakon silnog požara koji je uništio velike dijelove Praškog grada i Male strane.

Slijedeći i slušajući vodiča, priznajem da me je iznenadilo toliko povijesno bogatstvo na razmjerno skušenom prostoru. Nemoguće je podrobno pisati o svemu što smo vidjeli, pa će se morati ograničiti na najvažnije dojmove uz nešto sažetih podataka. Praški grad je jamačno povijesno najzanimljiviji, ali više ostavlja dojam muzeja, ne odiše životom. Palače i dvorci služe za razne državne svečanosti, nastanjena je samo "Nova palača", izgrađena u 18. stoljeću, a stanovnik je predsjednik države. Pred ulazom i oko palače postavljena je raskošno i šaroliko odjevena straža koja naravno osobito privlači pozornost turista. Visoko nad dvorcima se je uzdigla gotička katedrala Sv. Vida, a uz nju je prislonjena kapelica Sv. Većeslava u kojoj se čuva kruna svetog Većeslava, odličje čeških vladara. Nedaleko katedrale je bivše sjedište Praške biskupije, a još dalje najstarije zdanje u Praškom gradu Benediktinski ženski samostan. U velikoj suprotnosti s palačama i katedralom je "Zlatna ulička", uska ulica koja je davno prije vodila uz unutarnju stranu

zidina, a kasnije su uz zidine dozidane male kućice, stisnute jedna uz drugu. Danas su to radionice i trgovine umjetnina i suvenira, možda jedino živahno mjesto u Praškom gradu. Van zidina izlazimo kroz velika kamena vrata od kojih se stubama silazi prema Maloj strani. Podno zidina je uređen mali park s pogledom dolje prema Vltavi i gradu na njezinim obalama. Lijepo sunčano vrijeme je prilika za zajedničku fotografiju.

Polagano silazimo stubama za našim vodičem. Pune su štandova na kojima se prodaju svakojaki suveniri, poneki su čak i vrlo lijepi. Stube su pune turista, kao što ih je bilo čitavo mnoštvo i oko katedrale, pred predsjedničkom palačom ili u Zlatnoj ulici. Tako veliko zanimanje za Prag je za mene također malo iznenadnje.

Prolazeći Malom stranom prema Vltavi i Karlovu mostu vodič nam pokazuje gdje će nas popodne čekati autobus. Mi međutim ne želimo rano u hotel i tražimo upute kako se vratiti podzemnom željeznicom što po riječima vodiča, a i na planu grada, izgleda vrlo jednostavno. Na vrlo lijepom Karlovu mostu, s obje strane ukrašenom kipovima, saznajemo i kako je grad na Vltavi dobio ime. Uzvodno od Karlovog mosta Vltava se prelijeva preko niskog, ali dugačkog stjenovitog grebena tvoreći niski i vrlo široki slap koji seže skoro od jedne do druge obale. Po tom pragu u koritu rijeke zbog kojeg su u davna vremena ovdje zastajala plovila, dobilo je ime naselje koje se je tu razvilo, a to je ime ostalo i kasnijem gradu – Prag.

Prag u koritu Vltave

Na mostu se je naša grupa odvojila od ostalih i oprostila od vodiča kako bi pričekali jednog zaostalog člana. Vođenje je ionako bilo pri kraju, a danas smo čuli toliko toga da smo zaslужili odmor prije nego što nastavimo s razgledavanjem na svoju ruku. Kad smo opet bili na broju krenuli smo prema jednom obližnjem restoranu koji nam je naš vodič prije rastanka preporučio kao pristojan, ugodan i umjerenih cijena. Prošavši kroz gradska vrata ispod kule koja je nekoć branila prilaz "Starom mestu" tj. starom gradu, našli smo se u odlično očuvanom i brižno održavanom srednjevjekovnom dijelu grada uskih ulica i priljubljenih kuća, restorana, trgovina, manjih crkava i kapelica, punom života, turista i gradana Praga. Ugodaj je ovdje sasvim drukčiji nego među izumrlim, prostranim palačama "Praškog grada". Ah, ovuda ćemo svakako još prošetati, ali . . . evo i našeg restorana, najprije treba predahnuti! Jedva smo našli mjesta za našu veliku grupu. U upoznavanje Praga spada i upoznavanje češke kuhinje, bar smo mi tako vjerovali. Razočarali smo se, a to se potvrdilo i sutradan, jer premda je jelo bilo dobro, bilo je i obično, nemaštovito. Nije važno, nismo ostali gladni.

Niti žedni! Čaša piva nam je godila kao i jučer kasno nakon dolaska.

Vani nas je čekao stari grad s lijepim, često raskošnim pročeljima kuća. Nismo se mogli nagledati reljefa, malih i velikih kipova, tornjića, balkona, ograda, krovića – svako pročelje bilo je umjetnost za sebe, ali opet dio skladne cjeline. Služeći se planom grada polako napredujemo zbog čestog zastajkivanja pred uvijek novim ljepotama, ali nije samo grad pun draži, nego su i trgovine pune robe, naravno najviše one koja privlači turiste poput poznatog češkog kristala. Prispjevši na jedno prostranije križanje, s kojeg široka i ravna ulica vodi ravno do postaje podzemne željeznice, dogovorimo se da se razdvojimo u dvije grupe i navečer ponovno sastanemo kod postaje.

Pomalo nas svladava umor, ali još toliko toga ima za vidjeti. Već u ovom prvom danu je Prag premašio naša očekivanja. Puni smo dojmova, a kako će tek biti sutra nakon još jednog cijelog dana! Sumrak pojačava naš osjećaj umora. Vrijeme je za sastanak razdvojenih grupa. Malo smo tražili jedni druge, ali smo se na kraju svi okupili. Slažemo se da je prerano za hotel, radije ćemo još malo popričati u jednoj od lijepo uređenih gostionica koje smo vidjeli usput. Dobro smo raspoloženi nakon vrlo zanimljivo provedenog dana i puni planova za sutrašnji.

Dobro smo spavali u našem ružnom hotelu u ružnom predgrađu i svi uranili na doručak. Prometno je hotel bio dobro smješten zbog blizine podzemne željeznice kojom smo vrlo brzo mogli stići u lijepo, staro središte Praga. Krenuli smo svi zajedno, a u gradu se onda opet razdvojili na nekoliko grupa. Popodne smo se trebali opet okupiti i zajedno otici na kasni objed ili ranu večeru, kako za koga. Vrijeme je bilo lošije nego jučer s nešto kiše koja nas srećom nije ozbiljnije omela u razgledavanju. Grupa, u kojoj sam se ja nalazio krenula je najprije brodom po Vltavi. Plovidba je bila dosta kratka, ali nam se je otvorio pogled na obale, mostove i naročito na "Praški grad" na uzvišenju iznad "Male strane". Poslije plovidbe smo razgledali dio "Starog mesta" poznatog kao židovska četvrt i otuda stigli na prekrasni starogradski trg "Staromestske namesti" s vijećnicom, crkvom Djevice Marije, palačom iz doba rokoko-a i velikim spomenikom Janu Husu, češkom začetniku reformacije. Blizu je podne i trg je pun turista. Pred vijećnicom ih je toliko da se ne može proći, čekaju na otkucavanje punog sata kada iz otvora na tornju u kojem je smješten satni mehanizam izlaze jedan za drugim kipovi apostola. Na svakom koraku nam nude letke koji pozivaju na orguljaške koncerte s djelima Bacha, Händela, Telemanna i drugih poznatih skladatelja u nekoj od mnogih crkava nanizanih u blizini trga. Vrlo me je privlačilo otici na koncert, makar i sam ako drugi ne budu htjeli, ali veći dio grupe je mislio isto kao i ja. Koncert smo morali odabrat po vremenu održavanja, a ne po izvođenim djelima, zbog već dogovorenog popodnevног satanka. Kupili smo ulaznice, a kako je do početka još bilo vremena, posjetili smo vijećnicu, počevši u podrumu s blizu jednog tisućljeća starim svodovima, pa se penjući prema novijim gornjim katovima. U prostoriji uz toranj sa satom mogli smo vidjeti unutrašnjost satnog mehanizma, a kako je

upravo trebao otkucati puni sat pričekali smo da zamršeni sklop poluga i kotača pokrene kipove kroz otvore na tornju, gdje ih je svjetina željno očekivala.

Stara vijećnica

Na koncert smo krenuli desetak minuta ranije, više nego dovoljno, mislili smo, ali je crkva već bila dobrano popunjena i ulaznice rasprodane! Srećom u crkvi je rasprostiranje zvuka svuda podjednako dobro pa nije smetalo što u sredini nije bilo mjesta. Velika crkvena vrata su se zatvorila i nastala je grobna tišina puna napetog iščekivanja. Tada su nas preplavili divni zvuci orgulja, prostrujali nam kroz tijelo. Kasnije se je pridružila i truba reskim tonovima, dodajući snazi orgulja svoju oštinu. Koncert je, osim početne, jedva primjetne nesigurnosti trubača, bio vrlo dobar i pružio nam veliki glazbeni užitak. Odlično je upotpunio sliku grada koji vrijeti posjetiti.

Upoznavanje Praga je za nas trebalo biti završeno, tog kasnog popodneva kad smo polako pristizali na dogovorenou mjesto, no u potrazi za restoranom malo dalje od turističke gužve, naišli smo na prekrasnu zgradu, prije omiljelo privatno prebivalište čeških kraljeva, kasnije preuređeno u palaču, savršen primjer "Jugendstila". Nedaleko palače podjednako dojmljiva kula "Prašna brana" kroz čija gradska vrata izlazimo iz "Starog mesta". Još uvijek se lijepa pročelja zgrada nižu jedno za drugim, još uvijek bi imali mnogo toga za vidjeti kad bi samo bilo više vremena.

Zadnje ugodno iznenadenje je bio restoran na koji smo slučajno naišli, a koji je bio vrlo uspjeli spoj otmjennosti i udobnosti, pomno i do najmanje sitnice usklađenog uređenja, ali gdje se smjelo narušiti red spajanjem dva stola. Pravo mjesto za dugu, ugodnu večer nakon dugog, ispunjenog dana.

Možda o neprilikama s autobusom nisam trebao pisati, jer su u velikoj suprotnosti s krasnim boravkom u Pragu. No počeo sam, pa će i završiti. Na povratku je padala kiša, a naš autobus je – prokišnjavao! Više putnika, među njima i ja, dobro smo se smočili. Ipak sam u sjećanju na izlet uspio odvojiti Prag od autobusa. U Pragu mi je bilo lijepo kao da nisam ni morao putovati, a u autobusu mi je bilo grdo kao da sam putovao na nogometnu utakmicu na kojoj je moja momčad poražena.

Ivo Andrijević

Biblija – spomenik čovječanstva

U povodu proglašenja 2003. godine – godinom Biblije.

GUTENBERGOVA BIBLIA (1455.)
Prva knjiga ikad iskucana bila je latinska verzija Biblije. Bio je to
rad njemačkog izumitelja Johanna Gutenberga.

Na cijelom europskom području je 2003. godina proglašena Godinom Biblije. Tim povodom mi govorimo – ukratko – koju je ulogu Biblija imala u povijesti svjetske i hrvatske uljudbe.

Biblija je najčitanija i najviše prevođena knjiga u svijetu i to nakon tri tisuće godina. Ona svojim sadržajem, odkako postoji, utječe na svako razdoblje ljudske povijesti i tako pripada zajedničkoj uljudbi čovječanstva. Nastala je u razdoblju od 13. stoljeća prije Krista do drugog stoljeća poslije Krista.

Bibliju se zove još i Sveti pismo, Pismo ili Pisma. To je zbirka knjiga koje Hebreji, kršćani (katolici, pravoslavci i protestanti) smatraju svetima i od Boga nadahnutima. Dijeli se na dva velika dijela: Stari i Novi zavjet. Kršćani diljem svijeta proučavaju je kao svoju normativnu knjigu prema kojoj temelje svoja uvjerenja i usmjeruju svoje životno ponašanje. Židovi drže dvije trećine Biblije – Stari zavjet – svojom religijskom knjigom i središnjom jezgrom svojih misli i svojega morala.

Bibliju kao riječ Božja je na prvom mjestu namijenjena za spasenje ljudskog roda. Usput je također izvršila najveći utjecaj na povijest i preobražaj zemlje. Ona je u pravom smislu riječi osvjetlila Boga i čovjeka. Narodi koji su hodili u svjetlu Sv. pisma došli su do najvećeg uljudbenog, društvenog, gospodarskog i tehničkog uspona. Izdvojiti iz svega toga svetopisamske ideje i odstraniti njezine uplove značilo bi rušenje temelja na kojima počiva napredak i usmjeriti budućnost onom stanju u kojem je Sv. pismo zateklo čovječanstvo prije 3000 godina. Misli Sv. pisma su vlasništvo svih naprednih naroda i sustava. Oni od toga i žive, iako više puta toga nisu svjesni.

Čovječanstvo je uočilo uzvišenost i dostojanstvo Biblije. Dok su druge knjige kratkog vijeka, dотle se Biblija sve više i više traži i tiska. Biblija je izvor i nadahnuće mnogih nacionalnih književnosti koje su nastale iz tog izvora. Ona je temeljna knjiga u mnogim europskim kršćanskim narodima i kulturama koja je određivala kulturološki, književni, a nerijetko i povijesni razvitak. Tako je i s hrvatskim narodom čija je kultura obilježena višestrukim trojstvom, kao što su to tropismenost, trojezičnost i troičnost državnog povijesnog prostora. Počeci naše pismenosti i književnosti temelje se na biblijskim tekstovima. Gotovo cijela povijest hrvatskog naroda može se pratiti kroz prijevode Biblije: od cirilometodske preko različitih lekcionara, rukopisnih Biblija do najnovijih izdanja. Rad s Biblijom i njezinim prijevodima kroz povijest obogaćivali su književni izraz, stvarali gramatike, rječnike, usavršavali način pisanja i tako na poseban način pridonosili napredovanju hrvatskog govornog književnog jezika. Bez rada na prijevodima Biblije hrvatski bi jezik bio mnogo siromašniji i znatno manje ukorijenjen u hrvatski puk.

Bibliju i njezinu povezanost s Hrvatima treba promatrati u troičnoj jezičnoj pojavnosti: na latinskom, staroslavenskom i hrvatskom jeziku. U Hrvatskoj – koja se kroz povijest određivala kao trojedno kraljestvo: Hrvatska, Dalmacija i Slavonija, najsaćuvanje su knjige latinski prijepisi Biblije. Među takve ubraja se Radonova Biblija koju je donio prvi zagrebački biskup Duh (po narodnosti Čeh) i gdje se na rubovima stranica slavenskim riječima tumače latinski izrazi. Također u misalima i brevirima hrvatskih svećenika glagoljaša sačuvala se dobrim dijelom cirilometodska Biblija i to u odlomcima liturgijskih i redovničkih čitanja kroz godinu. Slično i hrvatsko-glagolski brevir iz 1493. uz molitve sadrži biblijske tekstove.

Govoreći o Bibliji ne smijemo ovom prigodom mimoći latinsku Bibliju, pod imenom Vulgatu, koja je djelo velikog filologa sv. Jeronima, koja je, na neki način, vezana uz prostor današnje Hrvatske. Sv. Jeronim je rođen u Stridonu, na granici rimske provincije Dalmacije i Panonije, dakle u današnjoj Hrvatskoj. Prema jednoj bilješci sv. Jeronim je ostavio svome narodu prijevod Biblije. Zato su ga naši glagoljaši od XIII. stoljeća smatrali auktorom svoga pisma, glagoljice, i slavenskog prijevoda Biblije. Ta pobožna neistina ili nenamjerna laž zaštitila je glagoljicu i slavensko bogoslužje od nametnutog, zapadnjačkog i katoličanskog jedinstva u obredu i jeziku.

Prvi cijeloviti prijevod Biblije zasvјedočen je među glagoljašima u XV. stoljeću. To prevođenje priredio je

knez Bernardin Frankopan. Taj dragocjeni spomenik hrvatske kulture do nas nije došao. Uništen je i izgubljen u krvavim ratovima i požarima.

Na prijelazu iz XV. u XVI. stoljeće nadahnjivao se Biblijom u svojim djelima otac hrvatske književnosti, Marko Marulić (1450-1524). Čitajući stvaralački Sv. pismo napisao je 1521. na hrvatskom jeziku (čakavštinom) religiozni ep Judita i tako postao ocem hrvatske književnosti. Pisao je i druga djela biblijske tematike kao npr. Suzana, Davidijada itd. Od njega nešto malo mlađi benediktinac Mavro Vetranović (1482-1573) nadahnut Biblijom piše djela Posvetilište Abrahamovo, Tužaljke kralja Davida i još neka druga djela.

U doba reformacije, u XVI. stoljeću, nastojalo se je cjelovitu Bibliju prevesti na hrvatski jezik. U tome se nije u potpunosti uspjelo. Izdan je samo Novi zavjet glagoljicom i čirilicom, a latinicom Proroci. U sva tri pisma izdane su pojedine Postile, biblijska tumačenja. Svećenik Zagrebačke biskupije Antun Vramec (1538-1587) napisala godine 1586. na kajkavskom narječju knjigu propovijedi Postilu i time otvorili drugo krilo hrvatskog jezika. U toj Postili on se naslanja, slično kao i hrvatski protestantski djelatnici, na glagolsku tradiciju. Ovom vremenu pripada i Matija Vlačić Ilirik (1520-1575). On je veliki protestantski istraživač i izdavač biblijskih tekstova i proučavatelj sveukupne biblijske tematike. Postao je slavan po mnogim djelima, a napose po Clavis Scripture Sacrae – Ključ Svetog pisma. Tu na originalan način obrađuje razumijevanje biblijskih tekstova i pojmove.

U doba protoreformacije ili ispravnije reći katoličke obnove (1555-1648) na prijevodu Sv. pisma na hrvatski jezik radi isusovac Bartol Kašić (1575-1648). On je 1630. priredio cjelovit prijevod Biblije prema Vulgati i to na štokavsko-ikavskom narječju, koje je držao najljepšim govorom. Prijevod nije objavljen zbog protivljenja Kongregacije za širenje vjere. Svoj udio u tome su imali biskupi iz glagolske sredine, koji su bili zaokupljeni ekumenском idejom crkvenog jedinstva, a tomu bi Biblija na hrvatskom jeziku bila smetnja. Objavljena je tek 2000. godine u Njemačkoj. Ulogu Kašićeve Biblije preuzela je donekle knjiga bosanskog franjevca Ivana Bandulovića (16 i 17. st.) "Pištote i Evandelja" (Venecija, 1613). I Ivanu Gunduliću (1589-1638) koji živi i djeluje u ovom razdoblju nije bila strana biblijska tematika. To dobro pokazuje svojim djelom "Suze sina razmetnoga", što se smatra najljepšom i najpopularnijom religioznom poemom hrvatske književnosti.

Hrvatsko prosvjetiteljstvo (XVIII. st.) isprva se izmiče iz vjersko-biblijske tematike. Ipak ono se nadovezuje na biblijsku problematiku s Andrijom Kačićem Miošićem (1704-1760) i njegovim djelom "Korabljica Pisma Svetoga" (1760) u kojem je povijest svijeta raspoređena prema Bibliji. Riječ je o sažeto nabožnoj povijesti svijeta od Adama i Eve do 1760. godine.

U XIX. Stoljeću, u krugu Maksimilijana Vrhovca, bilo je pokušaja prijevoda Biblije na kajkavski. Nešto je uspjelo Ignacu Kristijanoviću (1796-1884), protivniku iliraca, koji se zauzimao da kajkavski postane hrvatski standardni jezik. Od njega je izašlo nekoliko biblijskih knjiga (Knjiga mudrosti, Ruta i Joha), ali najveći je dio ostao u

rukopisu. Što njemu nije pošlo za rukom, uspjelo je franjevcu Matiji Petru Katančiću (1750-1825), koji je preveo Sv. pismo u jezik slavenoilirički izgovora bosanskoga. On doduše nije video djelo tiskano, nego je to objavio 1831., posmrtno, njegov franjevački subrat Grgur Čevapović (1786-1830), koji je također i auktor drame u stihovima "Josip sin Jakoba patrijarke" (1820), koju su njegovi učenici prikazivali u Vukovaru 1818. Novi cjelokupni prijevod Biblije objavljuje i Ivan Matija Škarić (1793-1871) i to s pojašnjnjima kao Sveti pismo Staroga i Novoga uvita, iz latinskoga s obzirom na matične knjige izbistreno i istumačeno, u 12 svezaka (1858-1861). Jezik mu je ikavska štokavština Kačićeva tipa s natruhama čakavštine. To je posljednje važno djelo hrvatske ikavštine.

Vječnom izvoru književnih tema – Bibliji - okreće se hrvatska književnost XIX. stoljeća. Tako Petar Preradović (1818-1872) u svom epu "Prvi ljudi" govori o stvaranju Adama i Eve i njihovu boravku u raju. Na kraju istog stoljeća u brojnim svojim pjesmama Silvije Strahimir Kranjčević (1865-1908) nadahnut Sv. pismom, preispituje sudbinu čovjeka i društva. O tome govore naslovi njegovih pjesama: "Zadnji Adam", "Mojsije", "Eli! Eli! lama azavtani", "Golgota", "Andeo bola" i druge. Njegov oratorij u tri djela "Pravi grijeh" uglazbio je Ivan Zajc.

Biblijska tematika veoma je živa i na različite načine prisutna u hrvatskoj književnosti XX. stoljeća. Vladimir Nazor (1876-1949) često se vraća Bibliji kao izvoru svog stvaralaštva. To govore naslovi njegovih djela kao npr. "Biblijske legende", među kojima se ističe "Ruta Moapka" i "Ahinoama". Tu su još i djela s novozavjetnim temama: "Via crucis omnium peccatorum miserrimi", "Prosjak", "Gavan", "Vjesnik". I Miroslav Krleža (1893-1981) često i rado se je služio biblijskim temama i motivima. To govore njegova brojna djela s biblijskom tematikom među kojima ističemo "Adam i Eva", "Golgota", "Saloma" i druga djela. Srđan Tucić (1876-1940) u drami u tri čina "Golgota" pod snažnim je utjecajem misticizma i simbolike. A Fran Galović (1887-1914) u drami "Marija Magdalena" govori o obraćenju grješnice u Isusovu sljedbeniku. Tito Strozi (1892-1970) također u drami "Ecce homo" iznosi tragediju Isusovog izdajice, Jude, čovjeka okrenutom svijetu zla. Nikola Šop (1904-1982) u zbirci pjesama "Isus i moja sjena" razgovara s Isusom kao prijateljem koji suošće s ljudima. Biblijska tematika često je prisutna i kod suvremenih hrvatskih pjesnika. To govore naslovi njihovih djela: Tin Ujević, "Ridokosi Mesije"; Josip Pupačić, "Stvaranje svijeta"; Ivan Raos, "Pjesam Nikodemova"; Ivan Slaming, "Evangelisti"; Vlado Gotovac, "Lazareva pjevanja" i još mnogi drugi.

I konačno veliki prevodilački pothvat Zagrebačka Biblija, izdana prvi puta 1968., je na neki način kodificirao hrvatski književni jezik s jasnom spoznajom da je on poseban sam po sebi, a ne da se ravna po nekom drugom jeziku. Ta Biblija, koja je raširena u brojnim izdanjima, potvrđuje da je bila prethodnicom ne samo u jezičnom, nego i u društvenom i političkom pokretu i promjenama u Hrvatskom narodu. Nijedna se knjiga nije ugradila u vjerski, kulturni, književni i društveni život hrvatskog

naroda kao Biblija. Taj se život ne može razumijeti bez stvarnog uvida u vječni tekst, u jedinstveno Pismo, koje se zove Sveti pismo.

Sv. Jeronim – Biblija Vulgata – Gutenberg

Andrija Aleši:
Sveti Jeronim (Galerija umjetnosti, Split)

Sv. Jeronim

Sv. Jeronim je veliki otac zapadne crkve, rođen oko 342. god. u Stridonu u Dalmaciji. On je najveći polihistor patrističkog doba i najbolji poznavatelj latinske klasične književnosti. Savršeno je naučio grčki i hebrejski jezik. Iza sv. Augustina najveći je među latinskim ocima. Bio je tajnik pape Damasa, koji mu je povjerio da prevede grčko i hebrejsko Sv. pismo na latinski. I preveo je starozavjetne knjige s hebrejskog i novozavjetne s grčkog na latinski. Latinska riječ za pučki je vulgata, i po toj je riječi poznat njegov prijevod kao Vulgata. Bio je duga i oštra jezika što ga je dovelo u sukob s neistomišljenicima pa i s Augustinom iz Hipona. Kažu da se je često lupao kamenom u prsa govoreći: "Parce mihi, Domine, quia Dalmata sum – Oprosti mi Gospodine, jer sam Dalmatinac". Umro je 420. godine u Betlehemu, a njegovo tijelo od 14. st. počiva u crkvi Svetе Marije Velike (Santa Maria Maggiore) u Rimu.

Biblija Vulgata

Vulgata je latinski prijevod Biblije kojeg je dovršio sv. Jeronim oko 405. Najprije je s hebrejskog i aramejskog preveo Stari zavjet, a zatim je priredio prijevod cijelog Novog zavjeta na temelju grčkih izvornika. Od VII. stoljeća Vulgata je prihvaćena u svim kršćanskim crkvama i postala temelj svetopisamskog kanona. Nova kritička izdanja Vulgate (Neovulgata) otpočela su 1546., kada je Tridentinski koncil proglašio Vulgatu mjerodavnom. Papa Siksto V. izdaje 1590. dopunjeno izdanje Vulgate nazvanom, po istom papi "Sikstina" ili "Sikstova Biblija". Malo iza toga, za pape Klementa VIII., izlazi 1692. popravljena Nova Vulgata, prozvana "Siksto-Klementina" ili "Klementina", koja će sljedeća tri stoljeća biti službeno katoličko izdanje. Papa Pio X. godine 1907. osniva komisiju u Rimu za reviziju Vulgate, koja je svoj posao dovršila 1979.

Gutenbergova Biblija

Gutenbergova Biblija je prva tiskana Biblija, u dva stupca po 42 retka, i potpuno završena 1456. To je ujedno najznačajniji proizvod Gutenbergove tiskare, tehnički i estetski najbolje izdanje ranog tiskarstva u Mainzu. Od 180 tiskanih primjeraka sačuvano je 48 i od toga 12 na pergamentu.

Dr. Ante Bilokapić

REKLI SU O BIBLIJI

«Sveto pismo je pismo Božje čovječanstvu» (sv. Ivan Zlatousti, IV. st.).

«Cvijet Biblije jesu evanđelja, a cvijet evanđelja jest evanđelje Ivanovo» (Origen, III. st.).

«Tko ne pozna Sv. pismo, ne pozna ni Krista» (Sv. Jeronim).

«Biblija je knjiga takvog sadržaja, da je to najbolji dokaz njezina božanskog podrijetla. U njoj se nalazi povijest svijeta, povijest Božje providnosti od početka svijeta pa do konačnog uništenja svega stvorenoga» (Kant).

«Kad Krist ne bi bio Bog, bio bi Bog tko je Evanđelje izmislio» (Goethe).

«Nitko se ne protivi nauku Evanđelja, a da ne pada u bezumnost» (Voltaire).

«Želiš li znati kako treba urediti svoj život? Pročitaj Govor na gori. U njemu je sadržano sve» (Truman).

«Evanđelje čini ljudе najboljim građanima zemaljske domovine, jer ih uči kako će postati nebeski građani» (Bosuet).

«Što ćete sa mnom staviti u grob? Bibliju. S čim ću uskrsnuti? S Biblijom. Što sam u životu vrijedno uradio? Čitao sam Bibliju» (Ruski književnik Mereškovski, Nepoznati Krist).

Bosna u 13. i 14. stoljeću

Povodom 800-te godišnjice potpisivanja abjuracije u vrijeme Kulina Bana

Povijesna prava

Ima takozvanih povijesničara koji se bave poviješću jer hoće dokazati nečija povijesna prava na nešto. To smo vidjeli u prošlom broju Riječi: povijesničari različitih interesnih grupa različito su, upravo suprotno, tumačili povijest Bosne. Mislili su da će time nešto za svoju stranu dobiti. Međutim nisu dobili ništa. To je i dobro tako. Uspjeli su možda stvari zaplesti i povisiti napetosti među ljudima, ali zbog tvrdnje da je ovo bilo ovako a ono onako, nisu se okoristili. Uzalud je pokušavati današnje probleme rješavati tzv. povijesnim dokazima, povijesnim pravima. Na taj način se problem samo zamagljuje, i nikad se ne može saznati kako se je i zašto nešto zbivalo.

Stećak iz Donje Zgošće kod Kakanja

Povijesna prava su djelovala u povijesti, ako su uopće djelovala, i ona su povijest, ona su prošlost. U sadašnjosti djeluju sadašnja prava, ako uopće djeluju, i sadašnje je stanje posljedica prošlosti, posljedica zbivanja u prošlosti bez obzira je li ona bila pravična (a znamo da nije!) ili su se stvari razvijale s nešto više ili manje nasilja. Prava koja danas nešto znače su prava živih ljudi – ako ih ima. Ako ih nema, onda nema ni prava. Zbog toga je važno da se po mogućnosti svi Hrvati vrate u Bosnu žele li ostvariti sva prava Hrvata kao konstitutivnog naroda i hoće li utjecati na zbivanja u Bosni, kako bi ostala što je od davnine – druga hrvatska domovina. Hrvati imaju pravo na povratak u Bosnu, tamo otkuda su protjerani, točno kao što to pravo imaju i svi drugi. Ako se je najmanje Hrvata vratio u svoje

domove, onda netko ostvarenje prava na povratak ometa, otežava i omalovažava, ali to nije naša tema. U Bosni je, i ne samo u Bosni, kroz povijest vladalo pravo jačega, pa ono vlada i danas. Ipak taj jači nije bio toliko jak da bi mu pošlo za rukom hrvatski narod iz Bosne potpuno potisnuti, zadnjih je šest stoljeća unatoč svim nepovoljnim okolnostima ipak opstao. U zadnjem stoljeću drugog tisućljeća Hrvati su proživljavali teška vremena, istina drugačija od onih četiri stoljeća pod Turcima, ali ipak teška. A u zadnjem desetljeću toga tisućljeća doživio je jedan od najtežih udara na svoju opstojnost, ali ipak, uništen još uvijek nije.

Kad ja pišem o povijesti, onda ne pišem s namjerom dokazivanja kako moj, hrvatski narod ima na nešto pravo zbog ovakve ili onakve povijesti, nego pišem jer me zanima kako su se neki povijesni tijekovi odvijali, i konačno, kako je i zašto došlo do ovakvog stanja kakvo je danas. Ako dakle ustvrdim da se je nešto događalo s nepravdom, tj. po pravu jačega, to onda ne znači da zagovaram kako tu nepravdu danas treba istom metodom ispravljati, ili se uopće tom metodom danas služiti.

Zbivanja u Bosni u 13. i 14. stoljeću

Područje između rijeka Save i Drave, tj. Slavonija, bilo je zajedno s primorskim područjima (bez uskog pojasa dalmatinskih gradova koji su pripadali bizantskoj Dalmaciji), od ranog srednjeg vijeka neprijeporno unutar Hrvatskog kraljevstva. Brdskim područjem između tih dvaju geografskih prostora Hrvatsko kraljevstvo je po naravi stvari od samog početka nastojalo ovladati, što je ono zacijelo i uspjelo. To potvrđuju izvješća i Porfirogeneta, bizantskog političkog pisca i pisanje popa Dukljanina. Ali to proizlazi i iz geopolitičke logike: ako su Slavonija i primorska Hrvatska bile jedno kraljevstvo, onda je to kraljevstvo vladalo i barem jednim dijelom brdskog međuprostora⁽¹⁾. Hrvatsko je kraljevstvo u 10. i 11. stoljeću bilo presnažno a da ne bi vladalo tim područjem. Susjedne države, u prvom redu Raška, još su bile preslabe da bi ga mogle istrgnuti. To im ni kasnije, kad se Hrvatsko kraljevstvo našlo u personalnoj uniji s Mađarskim, nikad nije uspjelo. Ovo će područje tek u drugoj polovici 15. stoljeća Turci uspjeti istrgnuti iz Hrvatsko(ugarskog) kraljevstva, izgleda za uvijek. Nakon 1463., kad je Bosna pala u turske ruke, nikada se više nije vratila u okvir hrvatske države ma kakva ona bila (izuzimajući kratku epizodu za

vrijeme Drugog svjetskog rata kada je Hrvatska proglašena Nezavisna Država Hrvatska (NDH), iako je potpuno ovisila o snagama osovine, Njemačkoj i Italiji.

Krajem dvanaestog stoljeća pa nadalje izvori počinju spominjati Bosnu. Tako se 1180. po prvi put spominje najpoznatiji bosanski ban Kulin koji vlada Bosnom sve do 1204. Ispočetka u ovisnosti od Bizanta, a kasnije i neovisno o njemu ali uvek u vazalnom odnosu s hrvatskougarskim kraljevima.

Smrću bana Kulina 1204. Bosna ostaje bez „gospodara“, tj. bez nasljednog bana, pa je kralj Andrija II. dariva Kotromanu Gottu koji, kako piše Mladen Ančić, „ovamo dolazi s vojnom pomoći svoga kralja i preuzima vladanje udarajući temelje dinastiji Kotromanića“⁽²⁾. Ovo se ne može potvrditi povijesnim dokumentima onoga vremena, nego je to uglavnom tek kasnije (u 15. stoljeću) zabilježena tradicija. Prema toj bi predaji potomak Kotromanov bio ban Matej Ninoslav koji Bosnom vlada kao ban od 1232. On se je stavio na čelo Bosanske crkve i kao takav se borio protiv križarske vojske koja je upala u njegovu zemlju. Nakon toga Matej Ninoslav obnavlja prijateljstvo s Dubrovčanima. Jamči im slobodno kretanje kroz svoju zemlju. U njegovo vrijeme se zbiva upad Tatara u Hrvatsku koji su se 1242. preko Bosne povukli tamo otkuda su i došli. Dvije godine kasnije Ninoslav priznaje vrhovništvo hrvatskougarskog kralja Bele IV. Senjski biskup Filip i splitski franjevački provincijal po papinu nalogu odlaze Ninoslavu 1248. ispitati njegovu pravovijernost. Zanimljivo je da papa Inocent IV. tu misiju povjerava upravo toj dvojici koji su poznavatelji jezika kojim Ninoslav govori. Uostalom, te iste godine je biskup Filip dobio od pape dozvolu upotrebe glagoljice u onim crkvama, gdje je već tako i tako bila u uporabi a to je skoro cijela Hrvatska i Bosna.

Ninoslava je na stolici bosanskog bana 1252. naslijedio ban Prijezda. Njega 1272. nasljeđuje njegov sin Stjepan koji vlada samo užom Bosnom oko izvora rijeke Bosne, jer su drugi dijelovi (Mačva, Usora i Soli) također postale banovine.

Prijezdin sin Stjepan I. Kotromanić imenovan je banom 1290. U njegovo vrijeme, 1291. godine, dolaze franjevcu u Bosnu.

Od 1299. do 1322. Bosnom vladaju Šubići iz Bribira, konkretno Pavao Šubić koji je bansku vlast dao svome bratu Mladenu, zatim Mladen II. Šubić sin Pavla Šubića. Pavao Šubić uspijeva Bosnu podvrći pod svoju vlast u vrijeme dinastijskih borba za hrvatko-ugarsko prijestolje između Arpadovića i Anžuvinaca. Za označavanje Pavlove vlasti nad Bosnom upotrijebljen je izraz „gospodar Bosne“, na latinskom „dominus Bosnae“. Možda se u tome krije dvostrukost banstva u Bosni u to vrijeme:

naime istodobno se spominju banovi Stjepan I. Kotromanić, pa Stjepan II. Kotromanić 1314. godine, za koje bi se očekivalo da su bosanski banovi. Zacijelo su bili sa Šubićima u vazalskom odnosu. Ipak se je Stjepan II. Kotromanić uspio riješiti vlasti Šubića i od 1322. vlada Bosnom sam, a od 1324. još i Usorom i Solima. Dvije godine kasnije dalje je proširio svoje vladanje nad Livnom i Imotskim a nakon nekog vremena i nad područjem Biokova te primorjem sve do Stona. Godine 1350. na Bosnu je s 80.000 vojnika navalio srpski kralj Dušan. Došao je do Bobovca i tu ga počeo opsjetati, ali uzalud. Stjepan II. Kotromanić se tu pokazao kao bolji vojskovđa, bolji strateg.

Od 1353. do 1391. Bosnom vlada najprije kao ban a od 1377. kao kralj Stjepan Tvrtko I. Kotromanić⁽³⁾, ali on bi mogao biti tema za sebe.

U sve to vrijeme Bosna pripada, na način koji je u srednjem vijeku bio raširen, Hrvatskougarskom Kraljevstvu. Hrvatskougarski kralj je bosanskom kralju nadkralj. Zato bosanski kralj dobiva krunu od Hrvatsko-ugarskog kralja. Kasnije će u 15. st. Stjepan Tomašević pokušati dobiti „vrijedniju“ krunu direktno od pape, ali će mu to malo koristiti, jer je to značilo prekinuti na svoju ruku s Hrvatskougarskim kraljem⁽⁴⁾. Stvar se zamrsila kad su zaprijetili Turci, a hrvatsko-ugarski kralj nije pohitao u pomoć, pa su Turci 1463. učinili kraj Bosanskom Kraljevstvu.

Fenomen krstjana u Bosni Najupadljivija pojava u Bosni 13. stoljeća jest fenomen „Bosanske crkve“. O drugim vidovima života u Bosni izvori šute, nema ih, ali o ovome ih ima tako reći na pretek, i povjesničar je prisiljen iz njih dokučiti i te druge vidove: politika, socijalne i gospodarske prilike i slično. No već i za suvislo pojašnjenje pojava vezanih uz „Bosansku crkvu“ o kojoj sami ti dokumenti govore, treba mnogo domišljanja.

Zanimljivo je spomenuti kako je uopće došlo do rasprave, do dugogodišnjeg, moglo bi se slobodno reći, višestoljetnog raspravljanja o Bosanskoj crkvi, o bosanskim krstjanima koji su bili optuživani za krivotvorje gledajući dakako s (rimo)katoličkog zrenika. Problem se pokušavalо riješiti na sve moguće načine, u prvom redu privoliti te heretike da se odreknu hereze, ali i vojnim sredstvima, što znači poduzimanjem križarskih vojna protiv njih.

Prvi poticaj je dao dukljanski knez Vukan Nemanjić, u ono vrijeme gorljivi katolik, optuživši svog suvremenika u Bosni bana Kulina kod pape Inocenta III. radi krivotvorja. Sam ban i njegova žena te više od deset tisuća ljudi pristaje uz to krivotvorje, kaže Vukan. Sam Kulin navodno više poštuje te krivotvorce nego katolike. Ti su krivotvorci za Kulina „antonomasice christiani“ – „naprosto kršćani“.

Abjuracija 1203.

Izazvan Vukanovim pismom Inocent III. je morao reagirati. Da bi shvatili težinu optužaba treba se prisjetiti kako su se u isto vrijeme vodile teške borbe, cijele križarske vojne, protiv heretika u južnoj Francuskoj i nekim područjima same Italije, a k tome je izgledalo da heretici održavaju veze s bosanskim krstjanima! Pri prosudivanju svega ovoga se ne smije zaboraviti da se je to odigravalo u visokom srednjem vijeku kada vodstvo Crkve zahvaća, zbog loših iskustava, panični strah od krivovjerja, te se zbog toga vrlo brzo laća krajnjih sredstava (križarske vojne) kako bi se širenju hereze stalo na kraj.

Inocent piše hrvatskougarskom kralju Emeriku, a ban Kulin, obaviješten o optužbama i sumnjama prema njemu i njegovim podanicima, prostodušno je u pismu zamolio papu da u Bosnu pošalje poslanika koji će ispitati njegove podanike i njega samoga te poučiti u onome što grijše. On sam je, kako piše, bio uvjeren da su njegovi podanici katolici, a to i Inocent III spominje u pismu splitskom nadbiskupu Bernardu te svom vlastitom legatu u ovim krajevima Ivanu de Casamare šaljući ih u Bosnu radi utvrđivanja istine⁽⁵⁾: „U zemlji plemenitog muža Kulina bana boravi mnoštvo nekih ljudi koji su ozbiljno osumnjičeni i jako ozloglašeni zbog osudenog katarskog krivovjerja“.

I doista papin poslanik Ivan de Casamare stigne u Bosnu već u studenom ili prosincu 1202. Na proljeće sljedeće godine, točnije, u utorak poslije bijele nedjelje, 8. travnja 1203., sastane se s banom Kulnom, s njegovim crkvenim i državnim uglednicima i s predstavnicima naroda i tada potpišu tekst abjuracije (svečano odreknuće od krivovjerja), koji je očito bio unaprijed spremlijen za vrijeme višemjesečnog Ivanovog boravka u Bosni. Evo izvadka iz te abjuracije⁽⁶⁾:

ne ćemo slijediti opaćinu krivovjerstva
odričemo se raskola zbog kojega smo
ozloglašeni

priznajemo Rimsku crkvu, našu majku
imat ćemo bogomolje gdje ćemo zajednički kao
braća pjevati noćne, jutarnje i dnevne časove
u svim ćemo crkvama imati oltare i križeve,
knjige Novga i Staroga zavjeta, čitat ćemo kako to
čini Rimska crkva

imat ćemo svećenike koji moraju barem u
nedjelju i blagdane, prema crkvenim odredbama,
čitati mise, slušati isповijedi i davati pokore

pokraj bogomolja imat ćemo groblja u kojima će
se pokopati braća i došljaci ako ondje slučajno
umru

barem sedam puta u godini primat ćemo tijelo
Gospodnje

obdržavat ćemo postove i čuvati što su naši stari

mudro odredili

*žene, koje budu pripadale našoj družbi, bit će
odijeljene od muškaraca i u spavaonicama i u
blagovaonicama, a nitko od braće ne će sam sa
samom razgovarati*

*slavit ćemo svetačke blagdane određene od
svetih otaca*

*nikoga, za koga bismo sa sigurnošću znali da je
manihejac ili neki drugi krivotjerac, ne ćemo
primiti da s nama stanuje*

*ne ćemo se zvati kršćanima, kao do sada, nego
braćom, da ne bismo sebi pripisujući to ime, drugim
kršćanima nanosili nepravdu*

*kad umre učitelj, priori s vijećem braće izabrat
će starješinu kojega treba potvrditi rimska
prvosvećenik*

*i ako Rimska Crkva bude htjela nešto dodati ili
ublažiti, vjerno ćemo prihvativi i obdržavati*

Tekst završava s podacima o mjestu i datumu potpisivanja abjuracije, s potpisima nazočnih predstavnika kršćana, od sada bratstva, te dodatak kako su „*Ljubin i Dražeta po volji sve naše braće u Bosni i samoga bana Kulina*“ otisli kralju Emeriku u Ugarsku, tamo se u njegovoj nazočnosti i nazočnosti kaločkog nadbiskupa i pečujskog biskupa zakleli da će se držati potpisane abjuracije i na Kraljevu otoku, na području Budimpešte, ponovno je potpisali 30. travnja 1203.

Završetak glasi: *actum apud Bosnam juxta flumen
loco qui vocatur Bolino poili!* U prijevodu: *dano
kod Bosne pokraj rijeke u mjestu koje se zove Bolino
Poilo.* Ne znam zašto Šanjek taj tekst vrlo nemarno prevodi: *dano kod rijeke Bosne, na mjestu koje se
zove Bilino polje*⁽⁷⁾.

Nije jasno zašto ono što piše „*poili*“ Šanjek čita „*polje*“. Ne stoji: *apud flumen Bosne = kod rijeke
Bosne*, nego stoji: *apud Bosnam juxta flumen = kod
Bosne pokraj rijeke (na rijeci)*, a onu riječ: *loco* je ipak, čini mi se, bolje prevesti: *u mjestu nego: na
mjestu.* Za riječ „*locus*“ donosi Marević u svom Latinskočrvenatom enciklopedijskom rječniku tri stupca različitih značenja. To, dakako, u prvom redu znači „*mjesto*“, ali pod brojem 3 donosi: *mjesto
stanovanja, boravak, obitavalište, kuća, posijed*, pa prema tome u našem tekstu riječ „*locus*“ znači „*kuća, samostan*“⁽⁸⁾.

Kad se sve to skupa uzme u obzir, onda je jasno da taj tekst treba prevesti, odnosno da to znači sljedeće: *dano kod Bosne na rijeci u samostanu koji se zove
Bolino (ili Bilino) pojilo*. U ovom je slučaju „*Bosna*“ grad na rijeci i prepostavlja se da je to bio grad koji se danas zove Visoko⁽⁹⁾. Iz načina pisanja nadnevka dokumenta, proizlazi da su optuženi za krivovjerje u stvari bili redovnici i sam se događaj abjuracije odvijao u njihovom samostanu.

Citajući tekst abjuracije, način kako se spremno

odriču onoga zbog čega su optuženi, štoviše, odriču se unaprijed i onoga što bi se u budućnosti moglo ispostaviti da je propušteno, jednom riječju svega se odriču što se od njih traži kao i pobožni kršćani na veliku subotu u liturgiji uskrsne noći kad ih svećenik pita: *odričete li se sotone i svega sjaja njegova?* Naravno da se odriču, jer da se ne odriču ne bi bili na liturgiju niti došli, bili bi zacijelo negdje drugdje. Takav se dojam dobiva iz teksta abjuracije i prema svemu sudeći nisu to bili heretici nego, izgleda, pobožni redovnici i redovnice, možda za naše dasnašnje pojmove malo posebne vrste, možda, uslijed slabe povezanosti s ostalim svijetom, slabije poučeni u svojoj vjeri, ali ipak pravovjerni ili barem spremni odreći se svega onoga što ne bi bilo pravovjerno, ako ih se na to upozori. Ta blažena jednostavnost izbjiga i iz prije spomenutog pisma samog Kulina bana papi Inocentu III. Nikako se ne dobiva dojam, da se tu radi o nekim tvrdokornim hereticim. Ako u Bosni nije bilo drugih i drugačijih heretika, onda se može slobodno reći da ih onda tamo nije niti bilo.

Ipak u kasnijim vremenima kroz čitavo 13. i 14. stoljeće pa i kasnije, optužbe radi hereze ne prestaju. Stoviše godine 1248. katolička biskupija u Bosni biva izuzeta iz dubrovačke metropolije, sjedište seli u Đakovo i biva podložna nedbiskupiji u Kaloči u Mađarskoj, sve radi hereze i heretika. U Bosni ostaje „Bosanska crkva“ i nitko ne zna reći što je to. A ipak će se to pitanje puna dva stoljeća potezati, pape će zahtijevati od mađarskih kraljeva kao kraljeva koji su gospodari Bosne da poduzmu sve potrebne mjere protiv tih „krivovjeraca“ uključujući i križarsku vojnu, a kraljevi će tu vojnu nastojati svakako izbjjeći. Jedna jedina križarska vojna je ona koja je vođena u vrijeme bana Ninoslava u drugoj polovici 1230-tih godina. Ninoslav je bio optužen da pomaže, štoviše, da se svrstao aktivno uz heretike, ali ipak radi toga nije izgubio svoju bansku stolicu⁽¹⁰⁾. U kasnijim desetljećima će pape više puta zahtijevati pokretanje križarske vojne, ali do toga ne će doći. Izvješća kraljeva idu za tim da stvari prikažu u nekom drugom svjetlu, da se vojne doduše vode ali je za njih netko drugi odgovoran, jer eto on, kralj, je zemlju Bosnu poklonio kaločkom nadbiskupu ili nekom od članova kraljevske obitelji, hercegu Kolomanu i sl. S druge strane kralj Bela IV. je veoma odlučan u poduzimanju vojnih mjera protiv bosanskih banova kad se radi o boljitu kraljevstva, ali kad se radi o borbi protiv heretika, tada nema odlučnosti. U svezi s tim će Ančić napisati: ... *gorljivost i učinkovitost s kojima je kralj Bela IV. poduzeo ova dva kažnjenička pohoda u izravnoj su opreci sa silnim natezanjima, neispunjenum obećanjima i uopće obilježjima „križarskih protuheretičkih vojna“ kako ih ocrtavaju sačuvana vrela. Jasan zaključak ... iz*

ovakve usporedbe govori o tome da su se vojni pohodi s političkim ciljevima ... pokreteli relativno lako i bez potrebe za kamufliranje vjerskim razlozima. Konačno, to što je Ninoslav zadržao svoj banski položaj čak i nakon takvog „čina nevjere“ (tj. neloyalnosti kralju), koji je bio kažnen orbiljnim vojnim pohodom dovoljno jasno govori kako „pokoravanje“ Bosne nikako nije moglo biti stvarnim ciljem „križarskih vojna“ ako su one uistinu vođene⁽¹¹⁾. Ančić, studirajući povijest Bosne u 13. i 14. st., jednostavno tvrdi: „*protuheretička akcija u Bosni okončana je sredinom 13. stoljeća, i to u punom neskladu s onim što je svojedobno kao cilj te akcije bilo proglašeno u dopisivanju s papinskom kurijom.*

Dolaskom franjevaca 1291. u Bosnu stvar će se ponešto izmijeniti, jer oni će primijeniti puno blažu metodu u borbi s herezom u odnosu na onu koju su bili primijenili dominikanci, a to je bila kruta (prekruta) inkvizicijska metoda.

Ako križarskih vojna protiv hereze u Bosni zapravo nije ni bilo, to se skoro svi autori ipak slažu da je nekakve hereze ipak bilo i da je ta hereza bila obojena dualističko-katarskim bojama, govori se da su to bili nekakvi patareni, ali se ipak zapravo ne zna kakva je to u stvari bila hereza i koliko je bila raširena. Čudno! Zanimljivo je ipak postaviti pitanje: zašto se ne zna?. Odgovor slijedi brzo: nema dovoljno sačuvanih dokumenata. Istina jest da nema mnogo sačuvanih dokumenata, ali ih nešto ima. Franjo Šanjek je izdao cijelu knjigu dokumenata pod već citiranim naslovom: Bosansko-Humski krstjani u povjesnim vrelima. I kad čovjek stane čitati ta povjesna vrela, onda stječe dojam, da vrela koja opisuju pravu herezu ne govore o Bosni nego o Južnoj Francuskoj ili sjevernoj Italiji ili opisuju herezu negdje drugdje, a kad govore o Bosni, onda optužuju radi hereze ali je ne dokazuju nego samo govore o „Bosanskoj crkvi“, o „bosanskim krstjanima“. Takvih vrela ima dosta. Ako je pak dokument iz sredine same optužene Bosanske crkve, onda iz ničega ne proizlazi da bi bili heretici u smislu optužaba. Ovdje mogu navesti i jedan primjer iz kasnijeg vremena (15. stoljeće): Gost Radin piše opširno svoju oporučku, uplićući u sadržaj oporuke svoj način vjerovanja i općenito svoj svjetonazor. Njegov tekst svi povjesničari smatraju najvažnijim tekstrom o ovoj problematici koji je izšao iz sredine samih krstjana. I nigdje da se zabuni pa iznese neku heretičnu misao⁽¹²⁾.

U čemu je nesporazum? Pa upravo u imenu. U imenu „Bosanska crkva“ krije se riješenje problema. To nije bila „latinska“ nego upravo „bosanska“ crkva i po jeziku i po sveukupnoj ostaloj tradiciji. A znamo da zbog tog jezika nisu ni hrvatski glagoljaši bili ostavljeni na miru, već su se uvijek iznova

morali opravdavati da su pravovjerni katolici. Oni se služe jednim drugim jezikom i to je sva razlika. Latinska crkva koja je bila dominantna pojava na zapadu, sumnjičavo je gledala na pojavu glagoljaštva, pogotovo tamo negdje u neprohodnim šumama planinske Bosne koja izmiče neposrednoj kontroli, u kojoj nema mnogo učenih ljudi, u kojoj nema ustanova, škola, visokih učilišta, samostanskih ili biskupskih knjižnica i pisaca knjiga. To je područje pogodno da se tradicijski održi mnogostoljetna predaja Metodijevih učenika, čak što više, stil i način življenja kao da potječe iz prvih kršćanskih vremena⁽¹³⁾.

Šanjek, koji smatra da su to ipak bili heretici, te na široko opisuje njihovu herezu i upravnu strukturu njihove sljedbe, sam relativira, obeskrepljuje svoje dokaze iz latinskih izvora kad kaže: „*Ako je vjerovati ovim tvrdnjama i inkvizicijskim izvješćima, krstjani Crkve bosanske nikako nisu mogli pomiriti pojam dobrog Boga sa stvaranjem vidljivog materijalnog svijeta koji je po sebi raspadljiv i u kojem prevladava zlo. Ljudske su duše zapravo anđeli, stvorena dobrog Boga, koje je Lucifer zavao prisilivši ih na boravak u ljudskome tijelu. ... Ovim izvješćima teško je, međutim, naći potvrdu u sačuvanim spisima krstjanske provenijencije*“⁽¹⁴⁾. Šanjek ne donosi niti jedne potvrde, jer je nema.

O ovom problemu piše Petar Runje⁽¹⁵⁾ opširno i uvjerljivo (sažimam njegovo izlaganje): Ivan Casamaris je pisao papi da treba za biskupa u Bosni imenovati jednog latinaša, dakle onaj koji je upravo umro nije bio latinaš. 1233. smijenjen je biskup Hrvat a na njegovo mjesto postavljen je biskup latinaš Ivan iz Wildhausena, dominikanac. Hrvat je dakle smijenjen ne zato, jer je bio heretik ili jer je bio Hrvat, nego zato jer nije bio latinaš. Konačno 1248. šalje papa senjskog biskupa Filipa, koji je upravo u to vrijeme od pape dobio dozvolu glagoljanja u senjskoj katedrali, i franjevačkog provincijala iz Splita u Bosnu da bi ispitali pravovjernost bana Ninoslava. Zašto njih dvojica a ne neki dominikanac ili biskup iz nadležne kraljevine Mađarske? Pa upravo radi jezika, jer oni poznaju Ninoslavov jezik. Opet je jezik po srijedi. Bosanski vikar Bartul de Alvernia u spisu „Dubia“ (Sumnje) pita papu mogu li neki „ruralni“ svećenici krštavati. Odgovor je bio potvrđan, a to znači da su to bili pravi svećenici, jedino što nisu pohađali nikakve latinske škole nego su bili zaređeni prema tradiciji koja seže sve tamo u Metodijeva vremena, prema „Metodijevom nauku“, kako bi se Radoslav Katičić izrazio⁽¹⁶⁾.

Govoreći o ovome dobro je sjetiti se, da je sv. Metod bio nadbiskup vrlo bliskog Srijema, te da su njegovi učenici imali mogućnosti širenja njegovog nauka u susjedne krajeve. Uostalom i sam sv. Metod

je bio optuživan zbog krivovjera. Radi toga je morao on i njegov brat Ćiril otići u Rim i opravdati se pred papom. To im je i uspjelo, jer se nije radilo o nekom „krivom nauku“ nego o jeziku na kojem se kršćanski nauk propovijedao.

U ovoj je tradiciji i Glagoljski misal Hrvoja Vukčića Hrvatinića iz nešto kasnijeg vremena (1404.). Taj je rukom pisani kodeks jedan od najboljih, najljepših, rukom pisanih glagoljskih misala. Danas se čuva u Carigradu (Istanbulu) u Topkapi sarayı müzesi kütüphanesi, Sultanahmet⁽¹⁷⁾. Zašto Hrvoje naručuje katolički misal na glagoljici, a to je knjiga, zna se, veoma skupa; zar zato što je pataren?

Povijest je išla svojim tokovima. U njoj ima mnogo tragike. Tragični su bili nesporazumi, tragično je bilo neprekidno sumnjičenje zbog hereze, tragična je bila inkvizitorska revnost dominikanaca na iskorjenjivanju hereze koje u onoj mjeri kako se prikazivalo nije uopće bilo, nesretno je bilo latinsko franjevaca za hrvatsku kulturu u Bosni. Zamislite kako bi danas izgledala Bosna da su franjevci priglili ono „ruralno svećenstvo“ i kulturno i teološki ga podigli barem na razinu izbjazbe latinskog svećenstva? Nažalost, u ono vrijeme to oni nisu shvatili. Danas se ponose jednim skromnim ostatkom iz te tradicije na njihovom području: Humačkom pločom!

Imao sam namjeru prema dostupnoj mi literaturi prikazati malo opširnije i svjetovno-politički vid Bosne i Hercegovine u 13. i 14. stoljeću, ali evo, ovo se odužilo i čini mi se da nije nezanimljivo, i da se i iz ovoga dade mnogo toga nazrijeti. Za časopis poput naše Riječi možda previše stručno pisano, ali ja sam želio pisati popularno-znanstveno, a ipak sam htio pokazati otkuda sam ja tu mudrost crpio. Donijeti samo popis upotrijebljene literature učinilo mi se ipak premalo.

Edvin Bukulin

Upotrijebljena literatura: Tomislav Raukar, Hrvatsko srednjovjekovlje, Zagreb 1997.; Dr. Jozo Marević, Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik, Zagreb 2000.; Petar Runje, Pokornički pokret i Franjevci trećoredci glagoljaši, Zagreb 2001.; Mladen Ančić, Na rubu zapada, tri stoljeća srednjovjekovne Bosne, Zagreb 2001.; dr. fra Andrija Nikić, Događajnica Bosne i Hercegovine, Mostar 2003.; Ivan Mužić, Hrvati i autohtonost, Split 2001.; Hrvatski očenaši, Priredila Anica Nazor, Erazmus, Zagreb 2003.

- 1) Raukar, str. 40; 2) Ančić, Na rubu zapada, str. 93;
- 3) Dr. fra Andrija Nikić, Događajnica, str. 65; 4) Ančić, Na rubu zapada, str. 107; 5) Prema Šanjeku, str. 75;
- 6) Šanjek, str. 81; 7) Šanjek, str. 83; 8) Runje, 18 ss., 9) Runje, 18, bilj. 6; 10) Ančić, Na rubu zapada, str. 98;
- 11) Ančić, Na rubu zapada, str. 101; 12) Cjeloviti tekst oporuke donosi Šanjek, str. 359; 13) Mužić, str. 355; 14) Šanjek str.49; 15) Runje, str. 22 ss; 16) Runje, str. 23 i 25; 17) Hrvatski očenaši str. 101

Dva nedjeljna poslijepodneva: u rujnu i studenom 2003.

Poznavanje najranije hrvatske povijesti

Jozo Šimundić

21. rujna 2003. u župnom domu „Kardinal Franjo Kuharić“, a u okviru susreta „NEDJELJNO POSLIJEPODNE“ Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden održao je predavanje Jozo Šimundić na temu „Hrvatska povijest u vrijeme narodnih vladara“. Predavač je u jednoiposatnom predavanju pokazao veoma opširno poznavanje teme o kojoj je govorio. On, kako je sam objasnio, nije nikakav stručnjak-povjesničar. To tim više začuđuje njegovo duboko poznavanje najranije povijesti Hrvatske i

Hrvata. Ta njegova osobina, da nije stručni povjesničar, jamačno je pomogla, da su njegovo živahno izlaganje slušatelji, također mahom nestrucnjaci na tom području, s budnim zanimanjem pratili. Ispravno je naglasio da je pojava benediktinskog reda na našim obalama i njihovo prihvaćanje glagoljice kao sredstva za posredovanje vjere i kulture od prvorazrednog značenja. Piscu ovih redaka se ipak čini, da je prenaglasio važnost Solina kao centra mlade hrvatske države, jer za povijest i uopće život toga vremena nisu ništa manje značajni Nin i Knin a s njima i Zadar sa svoja dva najznačanija benediktinska samostana u povijesti Hrvata: muški sv. Krševana, kojega je 1807. Napoleon ukinuo i ženski sv. Marije, koji živi još danas. Ovaj potonji čuva u svojim zidinama spomenike vjere, kulture i politike iz najstarijih vremena hrvatske povijesti. Taj samostan ih čuva do dana današnjega. Koludrice su za vrijeme savezničkog bjesomučnog bombardiranja Zadra za vrijeme Drugog svjetskog rata te spomenike (knjige, kartulare, povelje i slike) uz opasnost po vlastiti život spašavale prenoseći ih na sigurno mjesto. Svoje je predavanje završio dojmljivom slikom - recitirao je pjesmu Vladimira Nazora: "Zvonimirova lada"!

(EBu)

Posjetitelji nedjeljnog poslijepodneva

Blagajnica hoće ići na more

Hirovitost i zavođenje protiv skromnosti i marljivosti

Pored članova HKZ Wiesbaden, na nedjeljnju poslijepodnevnu, 30. studenoga 2003. bili su nazočni i predstavnici AMACA-a, HKZ-a Rüsselsheim i Hrvatskog društva sveučilišta Darmstadt. Nakon kratkih međusobnih pozdrava ubrzo nakon 17:00 sati svjetlo se je ugasilo i na malom platnu u velikoj sali doma "Kardinal Franjo Kuharić" počelo je prikazivanje filma "Blagajnica hoće ići na more", redatelja Dalibora Matanića dobitnika tri Zlatne arene u Puli, najgledanije komedije u Hrvatskoj 2000. godine. Gledatelji su se umirili iako su se čula i obvezna i opravdana negodovanja pri početku predstave, jer je nekome bio zaklonjen pogled krupnom pojavom ispred njega. Platno nažalost nije bilo moguće postaviti dovoljno visoko pa su prve minute protekle u traženju povoljnijeg mjesta. U rukama su neki držali čašu napunjenu mineralnom vodom ili vinom ili su uživali u svježe pripremljenoj šalici kave. Radovala sam se filmu, jer je to za mene doživljaj sličan odlasku u kino. Očekivala sam da će pogledati dobar film s obzirom na dobivene nagrade. Moja očekivanja su se i ispunila samo što sam se pripremila za komediju, a ono što sam vidjela bilo je bliže tragediji. Nekoliko smiješnih rečenica ili zgoda više su me rastužili nego nasmijali. Može li biti smiješno kad majka,

blagajnica u samoposluživanju, želi otići sa svojim bolesnim djetetom na more a poslovoda joj ne da dopust. Jedino rješenje na kraju vidi u tome da ga s njegovom ljubavnicom zaključa u zamrzivač. Policija koja često navraća u samoposluživanje i odvodi sitne kradljivce koji nemaju novaca da kupe hranu, brzo otkriva i blagajničin zločin. Ulovljena je opet samo "mala riba" dok "krupne ribe" i dalje mirno plivaju. Nije li to slika ne samo hrvatske nego i svjetske stvarnosti? I pored toga što je film prikazao život s tragične strane gledatelj je zadovoljan sretnim rješenjem čitave nevolje. Radujemo se da ono što nam je izgledalo kao zločin na kraju ispadne kao "neslana šala" i što je blagajničin progonitelj postao njen zaštitnik koji s njom i njenom kćerkom odlazi na more.

Mnogi su se nakon odgledanog filma zapitali koliko je sadržaj bio vjerodostojna slika života. Činilo se na primjer nevjerojatnim da blagajnica Bara nikad nije bila na moru. Namjera redatelja je u svakom slučaju bila prikazati život "malog" čovjeka, koji se vlastitim snagama ne uspijeva otrgnuti neveseloj svakidašnjici.

Kornelija Reitel

Zvonko Oslaković

Povratak u domovinu

Zvonko Oslaković, vrlo djelatni član Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden od samog njezinog utemeljenja, a od 1996. do 1998. godine i član njezinog predsjedništva, nakon punih 37 godina boravka u Njemačkoj vratio se je u svoju domovinu. Kako se osjeća i što to za njega znači govori nam u ovom razgovoru.

Riječ: Kako doživljavate povratak u domovinu nakon tako dugog boravka u Njemačkoj?

Oslaković: Prepostavljam da ćete me to pitati, ali moram iskreno reći da se nakon tolikih godina provedenih ovdje uopće nije lahko i jednostavno vratiti. Moji su osjećaji podijeljeni, s jedne strane Hrvatska - moja domovina i moja djeca - sin i unuci, a s druge strane Njemačka u kojoj mi je bilo uistinu lijepo i u kojoj sam se dobro osjećao.

Riječ: Znači li to da je Njemačka postala vaša druga domovina?

Oslaković: Da, u svakom slučaju. U Njemačku sam došao kad mi je bilo 28 godina, sad imam 65, ustvari sam ovdje proživio devet godina duže nego li u Hrvatskoj. Došao sam, pamtim još i dan, 30. studenoga 1966., u Geisenheim, mali prekrasni gradić na Rajni, u blizini Wiesbadena. Geisenheim i cijelo ovo područje uz Rajnu (Rheingau) sa svojim vinogorjem, mi se jako dopalo i tijekom godina priraslo uz srce.

Ja sam se vrlo dobro uklopio i uključio u život tog gradića u kojem sam proveo sve godine moga boravka u Njemačkoj. Nije mi trebalo puno vremena da se uklopim u društvo ili sredinu, brzo sam naučio jezik pri čemu su mi dosta pomogli moji kolege na poslu. Radio sam u tvornici strojeva u Geisenheimu u svojoj struci, kao strojopravarski glodac, cijeli svoj radni vijek, iako je ona u tom razdoblju promijenila tri vlasnika i imena. Tu sam se dobro zdržao sa svojim radnim kolegama, s kojima sam se i kasnije u mirovini sastajao redovito jedanput mjesečno.

Po prirodi sam nemirnog duha, pa nisam mogao ostati po strani, već sam se aktivno uključio u društveni, politički i socijalni život okružja u kojem živim. Bio sam puna tri mandata član Vijeća stranaca, zastupnik AGAH (Radna zajednica Vijeća stranaca u Hessenu), član Odbora za integraciju za područje Rheingau-Taunus, član sindikata (seniora) IG Metala, a bio sam i član društva umirovljenika. I što je najvažnije, bio sam potpuno prihvaćen kao jedan od njih.

Nikada nisam požalio što sam došao u Njemačku. Ovdje sam puno vidio, puno naučio i to je za mene jedno veliko i neprocjenjivo iskustvo.

Riječ: Shvaćam da Vam je u Njemačkoj bilo lijepo, ali zašto Vam nije lahko i jednostavno vratiti se u domovinu? Vraćate se u Vama dobro poznatu sredinu, ne morate učiti jezik, odluku ste donijeli sami, pa zašto onda dvojite?

Oslaković: Kod mene nikada nije bilo dvojbe vratiti se ili ne, ja sam uvijek planirao vratiti se, pa ja sam i pošao u Njemačku s namjerom da se za par godina vratim.

Radi se ustvari o jednoj vrsti otuđivanja do kojeg, želite li vi to ili ne, tijekom godina dolazi. Nakon tolikih godina provedenih u inozemstvu izgubio sam veze i prijateljstva koja sam nekad imao, kad prijatelje ne viđate redovito onda se gubi prvo prisnost, a kasnije i veza. Morat ću zapravo početi ponovo sklapati poznanstva, a to je, što ste stariji sve teže.

Pomalo me brine i stanje u hrvatskom zdravstvu. To je kod nas još uvijek bolna točka, zastarijeli uređaji i oprema, duga čekanja i katastrofalno stanje u

bolnicama. Volio bih da se stanje u zdrastvu poboljša, ne samo zbog mene, već za sve, a naročito za starije ljude.

Riječ: Što Vas je navelo daleke 1966. godine na odlazak u Njemačku?

Oslaković: Ja sam radio u svome zvanju i imao dobar posao, no kako sam se oženio, a kasnije je došlo i dijete, počeo sam graditi kuću. Završio sam prizemlje, a za daljnju gradnju mi je ponestalo sredstava. Čuo sam da u Njemačkoj traže radnu snagu i odlučio sam otići, zaraditi novac za dovršenje kuće i vratiti se. Namjeravao sam ostati najduže pet godina. Kasnije je došla moja supruga, koja se također zaposlila, a nešto kasnije doveli smo i sina. On se je nakon završetka srednje škole odlučio na povratak u Hrvatsku.

Kao što vidite taj se je boravak odužio, a moja supruga i ja smo nekako tijekom boravka odlučili da ćemo se vratiti kad dođemo u mirovinu. Taj dan, koji nam se je uvijek činio dosta daleko, sad je tu, moja je supruga dobila mirovinu i mi ostajemo kod svoje ranije odluke, vraćamo se.

Riječ: Kako si sada zamišljate život u domovini, imate li već neke planove?

Oslaković: Svakako, želim se što prije uključiti u društveni život, ukoliko to bude bilo moguće i ukoliko me sredina bude prihvatile. Namjeravam se uključiti u rad HDZ-a, tj. ponovo oživiti moje članstvo, koje je cijeli niz godina mirovalo radi nesuglasica koje su vladale ovdje u wiesbadenskom ogranku. Pokušat ću uspostaviti vezu s hrvatskim sindikatima kako bi prenio iskustva koja sam stekao ovdje. Također se želim učlaniti u društvo umirovljenika. Čuo sam da su oni vrlo djelatni, priređuju mnoga putovanja i razne izlete, posjete toplicama u zdravstvene svrhe i sl. U svakom slučaju želim više putovati, jer to do sada nisam činio. Sve slobodne dane, svaki dopust koristio sam za putovanje kući, u Zagreb. U početku je to bilo sasvim normalno, jer sam gradio kuću, ali

kad je kuća bila gotova mogli smo koji put otići i negdje drugdje, no srce nas je izgleda vuklo doma.

Ipak, najveći dio slobodnog vremena ću posvetiti svome hobiju, a to je rad u voćnjaku. U Samoboru, na svojoj očevini imam vikendicu i veliki voćnjak. Prije šest godina posadio sam oko 60 voćaka, koje već donose plodove i to od ranog ljeta do kasne jeseni. Imam šljive, trešnje, višnje, nekoliko vrsti jabuka i krušaka, orahe i drugo voće, svega pomalo. Voćnjak je na krasnom položaju, na brežuljku iznad Samobora, s kojeg se grad vidi kao na dlanu. Tu ću doista uživati, volim taj voćnjak i to će za meine biti pravo opuštanje i razonoda.

Riječ: Bili ste vrlo privržen i vrijedan član Hrvatske kulturne zajednice, dakle i u hrvatskom društvu ste bili dobro prihvaćeni. Želite li putem Riječi nešto poručiti Vašim prijateljima i članovima zajednice?

Oslaković: I meni je hrvatsko društvo bilo drago iako sam se više družio s Nijemcima. No otkako je Hrvatska postala nezavisna, a u Wiesbadenu se osnovala HKZ i HDZ ja sam se odmah priključio. Vrlo tjesna suradnja otpočela je u vrijeme domovinskog rata kad smo svi zajedno očajnički pokušavali što više pomoći domovini. Kasnije su se razvila dobra prijateljstva, a naročito veselo bilo je u kuglačkoj skupini HKZ-a.

Želim svima u zajednici sve najbolje, želim da i dalje nastavite ovim radom. To je vrlo vrijedan rad, pa iako je pokadkad teško i naporno, treba nastaviti i održati zajedništvo i sve dosad postignuto.

Molio bih vas da mi i dalje šaljete našu "Riječ", jer putem "Riječi" ću najbolje saznati što radite i što se događa u Wiesbadenu.

Riječ: Gospodine Oslakoviću, puno hvala na razgovoru i sretan Vam put! Neka Vam u Hrvatskoj bude najmanje isto toliko lijepo kao što Vam je bilo ovdje. A što se tiče "Riječi", ne brinite, slati ćemo Vam je sa zadovoljstvom.

Razgovor vodila: Biserka Andrijević

Moj Bukovec tak imam te rad

Često sam v tuđini sanjal
da враćам se vu te,
pri svakom spomenu na te
iz okeka suza mi krene,
o Bože, jedva čekam
povratka dane!

To nekad prigradsko selo
danasa elitni kutek,
Zagreb-grada belog
do kojeg nas,

čez Maksimir zeleni,
vodi staza i putek.

Moj Bukovec gornji
vu tebi sam se rodil
i odrasel,
tu me je mati
navčila Bogu moliti
i vu teškim časima
odvjetnicu Remetsku
za pomoć proziti.

Mili moj kraju
vu tebi od davnine
Milčeci, Miheci, Zubaki,
Konteki, Pernari, Igreci,
Fagači, Jupari i Jagunci
živiju i skupa z menom
svom Bukovcu gornjem,
boljitetak i vječnu mladost
od sega srca želiju!

Ivek Milčec

Antun Gustav Matoš

„Samo tebe volim, draga nacijo,
Samo tebi služim oj Kroacijo!“

Matoš je veliki i iskreni rodoljub, zaljubljenik u Zagreb i u svoju Hrvatsku. Stihovima svoje rodoljubne pjesme „Gospa Marija“ izrekao je smisao svoga života, svoje književnosti i svojega rada. No ta velika ljubav prema Hrvatskoj i Hrvatima nije ga sprječavala da o njima progovori i kritički i satirički, s težnjom da njegova zemlja bude kulturna, slobodna i demokratska

Rođen je 13. lipnja 1873. u Tovarniku, u Srijemu, ali djetinjstvo i ranu mladost provodi u Zagrebu kojega voli čitavom dušom. Usporedo s gimnazijom, na Gornjem gradu, polazi školu Hrvatskog zemaljskog glazbenog zavoda i svira violončelo što mu je kasnije omogućilo i privremeno uzdržavanje i otkrivanje smisla za glazbu riječi. Ne podnosi vojnu stegu i postaje vojni bjegunac, pa nešto više od trinaest godina provodi u inozemstvu u Beogradu, Ženevi i Parizu gdje i proširuje svoje književne vidike. Vrativši se 1908. u Zagreb bavi se novinarstvom i književnim radom.

Živio je teško, boemske, jer iako je završio školovanje za učitelja pučke škole nije zbog svog pravaškog stava mogao dobiti radno mjesto. Umire već u 41 godini života.

Da bi razumjeli Matošovo djelo važno je prisjetiti se društveno političkih zbivanja krajem 19. stoljeća. To je vrijeme vladavine Khuena Hedervarya koji provodi grubu mađarizaciju u Hrvatskoj, vrijeme učvršćivanja građanske klase, pojave imperijalizma i velikih društvenih suprotnosti. Učeni ljudi gube zanimanje za politiku i društvenu borbu i skloni su povlačenju u svoj subjektivni svijet i ogradijanju od općih problema. Takav stav je znakovit i za umjetnost i književnost. Neki pjesnici traže savršenstvo oblika samo za uži krug ljubitelja umjetnosti. Krajni cilj tog smjera u književnosti: umjetnost je sama sebi svrha. U književnosti moderne najistaknutije mjesto zauzimaju impresionisti i simbolisti. Naši pjesnici bježe u dekadentizam, bježe od života i stvarnosti, ali unose i pozitivnosti; otkrivena je glazbena vrijednost naše riječi, usavršen je stil, osvježena je metafora, otkrivene su nove mogućnosti književnog izraza. Dolazi do izražaja nova, moderna prijatljivost / tankocutnost, a element subjektivnog nametnuo se na prvo mjesto, zamijenivši dotadašnje pretežno programsko stvaralaštvo. Glavni rezultati hrvatske moderne nastali su u sretnom spoju novog i tradicionalnog. Središnja osoba hrvatske moderne je Anton Gustav Matoš.

Matoš se je kao književnik okušao u gotovo svim književnim vrstama osim u romanu, no on je na prvom mjestu pjesnik, a poezija i poetično prožima i njegova prozna djela. U njegovim pjesmama, pa i prozi, pojavljuju se likovne i glazbene predodžbe; boje zvuče, zvuci mirisu, mirisi sjaje... Matoš je individualist i glazbenik koji u ljudski izraz prevodi govor cvijeća i nijemih stvari. Meni je osobno najdraža njegova pjesma „Notturno“

Notturno

Mlačna noć; u selu lavež; kasan
Čuk il netopir;
Ljubav cvijeća – miris jak i strastan
Slavi tajni pir.

Sitni cvrčak sjetno cvrči, jasan
Kao srebren vir;
Teške oči sklapaju se na san,
S neba rosi mir.

S mrkog tornja bat
Broji pospan sat,
Blaga svjetlost sipi sa visina;

Kroz samoću, muk,
Sve je tiši huk:
Željeznicu guta već daljina.

Pjesma je pisana u obliku soneta. Pjesnik ističe zvučnu stranu doživljaja. Usporedio sa smirajem dana i sve tamnijim i izjednačenijim bojama i glasovi gube na svojoj jačini, nestaju i stupaju se. Te nijanse doživljaja čujnog i čulnog u rasponu od snažnog do jedva primjetljivog glasa gube se i nestaju iz stiha u stih; najprije se čuje lavež psa, zatim bat pospanog sata i na kraju samoća i tišina. Da bi taj slušni trenutak pojačao, služi se vrlo uspjelom onomatopejom; oponaša cvrčanje cvrčka. Ustrajući na određenim glasovima, odnosno u njihovom upornom ponavljanju, pojačava slušni doživljaj, a stil djeluje muzikalno.

Matoš je brusio svoj pjesnički izraz. Pisao je ljubavne, rodoljubne, pejzažne, socijalne i misaone pjesme. Pod utjecajem francuske simbolističke poezije unio je u hrvatsku liriku mnogo novih izražajnih sredstava ustrajući kao glazbenik posebno na zvukovnom elementu riječi i povezujući u svojim motivima nacionalno s kozmopolitskim. Slobodni stil, simbolika, vanjski svijet kao okvir za izražavanje subjektivnih osjećaja, čežnja, pesimizam, krajolik te ljubav u svim oblicima, ali naročito ljubav prema domovini Hrvatskoj, sve se to može naći u Matoševim pjesmama.

Matoš je bio veliki rodoljub. Kao europski obrazovan čovjek bio je svjestan teške zaostalosti u kojoj je živio hrvatski čovjek, ali je ipak bio ponosan na divna svojstva tih naših siromašnih ljudi. Poznavao je njihovu žilavost i otpornost, očeličenu siromaštvom i borbom za opstanak. Bilo mu je znano i koliko je poznatih ljudi niklo iz te sredine. On neke od njih veliča i iznad njihove vrijednosti čisto iz rodoljublja, tako neke stranice iz djela Ante Kovačića uspoređuje s djelom Balzaka, ili iz istog razloga uzdiže književni stil Ante Starčevića.

Vrlo poznata rodoljubna pjesma 1909. napisana je prigodom stote godišnjice rođenja Ljudevita Gaja. U toj pjesmi prikazuje stradanja Hrvatske, te se poistovjećuje s njenom sudbinom, plače i pati.

1909.

Na vješalima. Suha kao prut.
Na uzničkome zidu. Zidu srama.
Pod njome crna zločinačka jama,
Ubijstva mjesto, tamo kao blud.

Ja vidjeh negdje ladanski taj skut,
Jer takvo lice ima moja mama,
A slične oči neka krasna dama;
Na lijepo mjesto zaveo me put!

I mjesto nje u kobnu rupu skočih
I krvavim si njenim znojem smočih
Moj drski obraz kao suzama.

Jer Hrvatsku mi moju objesiše,
Ko lopova, dok njeno ime briše,
Za volju ne znam kome, žbir u uzama!

U svojim crticama opisuje život mladih ljudi iz zagrebačke sredine iznoseći socijalne i političke probleme. Tako je poznata crtica „Kip domovine leta 188...“ iz zbirke „Iverje“ u kojoj je skicirao jedan primjer iz Khuenovog doba. Tema je rodoljubna, a izražava piščevu mržnju prema Mađarima i njihovim terorom nad zagrebačkim stanovništvom.

Osnovna slabost Matoševog književnog postupka je žrtvovanje ozbiljnosti značenja djela za volju šaljivih prizora, pa umjesto da doživimo svu ozbiljnost i težinu zbilje dovodi nas u položaj da iskrivimo usta u osmijeh.

Matoš je začetnik i izraziti predstavnik takozvane impresionističke kritike. Čitavo njegovo kritičko djelovanje bio je rezultat trenutnih osjećaja i dojmova, „više srce, nego pamet“, što je naravno često izazivalo proturječja u njegovim stavovima.

Znatan dio njegovog stvaralaštva sakupljen je u zbirkama „Iverje“, „Novo iverje“, „Ogledi“, „Vidici i putevi“, „Naši ljudi i krajevi“ i „Pečalba“. Snažno je utjecao na svoje suvremenike, a i na neke kasnije književne stvaratelje. Neki književno razdoblje njegovog djelovanja zovu Matošovo doba.

Matoš je pjesnik, priповjedač i kritičar, pisac rodoljubnog i socijalnog štiva, ali i simbolist, impresionist i ortist. Matoš sa svojim slabostima, ali i sa svojom veličinom, Matoš kojeg su kopirali i slijedili i od kojeg su učili, središnja je ličnost hrvatskog književnog pravca zvanog moderna.

Štefica Kolumbić

Tuđice – siromašenje jezika

Ovo je tek treći broj "Riječi" u kojem ukazujemo na nepotrebne tuđice, ali već i mali broj obrađenih primjera daje naslutiti kako olako prihvaćanje tuđica nipošto nije "bogaćenje jezika" kao što to rado ističu oni koji po geslu – napad je najbolja obrana – nestrljivo otklanjaju svaku ispravku. Zar može biti loše "bogatiti hrvatski jezik"? Rasprava završena, a da nije ni započela!

Kad neku tuđicu želimo zamijeniti hrvatskom riječi najčešće ćemo morati odabratrati najprikladniju od nekoliko mogućih vodeći računa o smislu rečenice u kojoj zamjenjujemo tuđicu. Pokažimo to na vrlo jednostavnom primjeru: *U tvom je interesu da bolje učiš. Nije baš pokazala preveliki interes.* U obje rečenice ista tuđica, ali u vrlo različitom značenju! U prvom primjeru ćemo na lijepom hrvatskom jeziku izbjegći **interes** na primjer ovako: *Za tvoje je dobro, u tvoju je korist da bolje učiš.* U drugom primjeru će zamjena biti: *Nije baš pokazala preveliko zanimanje.* Jedna je tuđica dakle izgurala tri hrvatske riječi, a ako dodamo i dobru, staru, hrvatsku riječ **boljtitak**, danas neopravdano zapostavljenu, onda je "bogaćenje" još uspješnije!

Tuđice su tako nazvane, jer su jeziku tuđe, a ako su jeziku tuđe veća je vjerojatnost pojednostavljene i ne sasvim točne uporabe. Kad se pak nešto rabi otprilike i neodređeno, obuhvaća više značenja i opisuje više stanja ili prilika, a ono pravo ćemo onda pogadati po smislu jer poznajemo osobu, okolinu, događaje, predmet ili štogod bilo. Jedan pojam za više značenja – to je siromašenje izražaja i siromašenje jezika, svakog, ne samo hrvatskog. To je kao brbljanje na "svjetskom" engleskom – vladajući tek jednom-dvije tisuće riječi, silom prilika se tako naviknemo na izražajnu skučenost, da nam bogatstvo vlastitog materinjeg jezika postaje suvišni teret.

Tuđica samo onda bogati jezik, kad zbog vrtoglavnog razvoja znanosti, tehnike i proizvodnje i nepredvidivih društvenih previranja za nove pojmove nema odgovarajuću riječ. Čak i u takvom slučaju ja bih to radije nazivao nužnim zlom nego bogaćenjem. Temeljem rijetkih primjera nezamjenjivih tuđica sve tuđice podmetati kao bogaćenje je uvrjeda za um. One pospješuju siromašenje jezika, čak i gore od toga, one ga sakate.

Kontakt je tuđica koja je odavno prihvaćena kao stručni izraz, a kad se je iz struke ušljala i u svakodnevni govor, ostala joj je uporaba, srećom, podnošljivo ograničena. Mnogo veću štetu čini jedna novija tuđica izvedena od imenice *kontakt*, glagol *kontaktirati*, kojeg u zadnje vrijeme sve češće čujemo. Kako i ne bi kad je "uporabiv" za tolike stvari: poslati pismo poštom ili preko interneta, nazvati telefonom, kratko porazgovarati i tome slično. Može biti opravданo što smatramo nevažnim na koji način smo s kim razmijenili nekoliko riječi, pa rabimo izraz koji to ne pojašnjava pobliže, ali to ipak ne mora biti tuđica *kontaktirati*. Osobitost izvedenice *kontaktirati* je i ta da se nikad ne rabi kao stručni izraz iako je nastala od stručnog izraza *kontakt*!

Primjeri: 1. *Kontaktirao sam s njima prošli tjedan* ili *kontaktirao sam ih prošli tjedan*. Zašto ne bi radije rekli: **nazvao sam ih, poslao sam im poruku, porazgovarao sam s njima, stupio sam u vezu ili povezao sam se s njima . . . prošli tjedan.** 2. *Odavno nismo kontaktirali.* Ovdje značenje tuđice ne ostaje ograničeno na započinjanje razmjene poruka i obavijesti nego se proširuje na održavanje jednom uspostavljene razmjene. Recimo to čistim hrvatskim: *Odavno ne održavamo vezu, odavno se nismo čuli . . . vidjeli . . . pisali jedan drugom.*

Glagolski vid – svršeni i trajni

Ono što je strancima jedno od najtežih poglavљa pri svladavanju hrvatskog jezika – razlikovati svršene i trajne glagole i njihovu uporabu – nama Hrvatima, izvornim govornicima hrvatskog jezika, je "u krvi", što znači da ćemo bez razmišljanja upotrijebiti točan oblik. Kad stranac na pitanje: "Što radiš", odgovori: "Napišem pismo", onda ćemo se dobrano namučiti da ostanemo pristojni i ne nasmijemo se.

Provjerimo, hoćemo li se nasmijati kod sljedećih primjera: 1. *Zube i zubno meso istrljajte listom kadulje dok ne osjetite da su čisti.* 2. *Ostavite mješavinu neka se slegne dva dana.* 3. *Nisam slušao što je rekao.* 4. *Jeste li promatrali dupine kad su skočili ispred pramca?*

U prvom primjeru rabimo svršeni vid *istrljati*, a označavamo radnju koja je trajala sve dok nismo postigli što smo htjeli (i sam veznik dok upućuje na trajanje). Zato moramo rabiti trajni glagol **trljati** i reći: . *Zube i zubno meso trljajte listom kadulje dok ne osjetite da su čisti.* U drugom primjeru ne upućujemo samo na to da će slijeganje potrajati nego i točno navodimo koliko dugo će za to biti potrebno – dva dana. Opet moramo umjesto svršenog vida *sleći se* upotrijebiti trajni vid **slijegati se**, pa će pravilno biti: *Ostavite mješavinu neka se sliježe dva dana.* Ispravimo treći primjer u kojem pogrešno rabimo trajni glagolski vid *slušati* za nešto kratkotrajno što je zato i označeno svršenim glagolskim vidom *reći* u drugom dijelu rečenice. Kratkotrajnost ćemo pravilno izraziti svršenim glagolom **čuti** pa ćemo kazati: *Nisam čuo što je rekao.* Grješka može biti i obrnuta u slučaju da doista neko vrijeme nismo pratili nečije riječi, nismo ga slušali, pa ćemo onda izraziti trajnost tako da ispravimo svršeni glagolski vid *reći* u trajni **govoriti**. Rečenica će se onda promijeniti: *Nisam slušao što je govorio.* I u četvrtom primjeru su u protivnosti trajanje radnje i uporaba glagolskog vida, pa se moramo odlučiti ili za trenutačno: *Jeste li vidjeli dupine kad su skočili ispred pramca?* ili za trajno: *Jeste li promatrali dupine kad su skakali ispred pramca?*

Sve – ne *svo* – slobodno vrijeme

Svo slobodno vrijeme i svo imanje je uložio u gradnju kuće – pogrešna uporaba zamjeničkog pridjeva **sav**, **sva**, **sve** uz imenice srednjeg roda kao u navedenom primjeru je vrlo česta. Oblik **svo** ne postoji, pa uz imenice srednjeg roda moramo rabiti oblik **sve – sve vrijeme, sve imanje**.

Zabunu je vrlo lako razumjeti. Drugi pridjevi, kad opisuju imenicu srednjeg roda, većinom završavaju nastavkom **–o** kao u izrazima: *plavo nebo, izgubljeno vrijeme, malo polje, duboko more, ovo stablo, nejako dijete* (tek potpunosti radi spomenimo i nastavak **–e** u primjerima: *sinje more, buduće vrijeme*, no tu naravno nikada nećemo pogriješiti). Jasno je da nas tako česta uporaba nastavka **–o** zavede na brzopletu uporabu iskrivljenog **svo** umjesto pravilnog **sve**. Da bi potkrijepili dosada razloženo pogledajmo razvoj zamjeničkog pridjeva **sve**. Postojao je u starom obliku **vse**, (u kajkavskom i danas čujemo skraćeno **se**) i zamjenom glasova (tijekom stoljeća zbog olakšanog izgovora) poprimio današnji oblik **sve**, ali nigdje ne nalazimo oblika **vso**, pa tako ni **svo**.

Kad odemo van po lijepom vremenu, naravno bez kišobrana, a vratimo se po pljusku, požalit ćemo se ubuduće na pravilnom hrvatskom: "Sve mi je odijelo promočilo".

Zaspati, zasuti

Dva glagola vrlo različitog značenja koji ni po zvuku nisu baš previše slični (donekle po glasovima, ali nimalo po naglasku) ipak su izvor govornih (i pisanih) jezičnih grješaka. Kad ih sprežemo u sadašnjem vremenu postaju odjednom vrlo slični: *zaspim, zaspis, zaspi, zaspimo, zaspite, zaspe i zaspem, zaspes, zaspe, zaspemo, zaspete, zaspuc.*

Razmislimo što želim reći rečenicom: *odmorit ću se kad zaspem.* Radi li se o odmoru nakon dovršenog zasipavanja rahlom zemljom rupe u koju sam upravo posadio mlado stablo ili o odmoru koji će mi donijeti krjepak san? Kad **zaspem** onda sam dovršio zasipavanje, a san će me okrjepiti kad **zaspim**. A na što mislim kad kažem: *Pričekat ću da djeca zaspe*, na njihovu igru u pijesku ili na divan mir kad usnu? Na igralištu, *djeca pijeskom zaspuc kanticu*, a mir će nastupiti kad *izmorena, plačljiva djeca zaspuc čvrstim snom.*

Pjesme i pjevanje

Fra Tihomir Grgat – Ljubo Stipišić Delmata:
Zrenik, Svjetovne i duhovne skladbe za klapsko i zborsko pjevanje,
Zbornik Kačić, Split 2003.

Fra Tihomiru Grgatu, čiji smo roman "Cestak" kratko prikazali u prošlom broju Riječi, objavljena je ove godine još jedna knjiga i to ovaj put posebne vrsti. Radi se knjizi pjesama, koje osim što su napisane još su i uglazbljene, a izvode ih različite dalmatinske klape. Njihovo pjevanje je snimljeno u digitalnoj tehnici na CD koji je priložen knjizi.

Pjesme su podijeljene u dvije skupine: svjetovne pjesme (Moj Otok selo pitomo, Cetino!, Stećci, Proliće, Moj Šimune!, Majci Jeleni, Sinju grade i Cetino draga!) i duhovne: Dolazimo k tebi Gospodine, Na dar se uzvraća darom, Nek se širi zanos, Oče naš, O Gospe moja Sinjska, Večernja molitva, Spavaj mali Isuse, Sveti Luka dičniče Isusa, Pjevajte Gospodinu, Kleći majka prid oltaron). Pjesme su spjevane djelomično u lokalnom govoru Otoka kraj Sinja a djelomično na hrvatskom književnom jeziku. Budući da je ovo božićni broj

Riječi donosimo jednu božićnu pjesmu iz ove zbirke: Spavaj, mali Isuse.

Knjigu je oslikao skladatelj glazbe Stipišić, a opskrbio ju je i čitavim notnim zapisom. On sklada vokalnu glazbu u stilu dalmatinskih klapa, ali ako se njegove skladbe pomno poslušaju ili se pokušaju prebirati na glasoviru, čovjek ostane zatečen: dalmatinska glazba jest, ali tako osebujna! Vidi se, tu je bio pravi majstor na djelu koji se ne zadovoljava općim i lakim rješenjima. Svaka je pjesma glazbeni svijet za sebe.

Svima koje zanima pjesništvo i glazba toplo preporučam ovu knjigu (i CD), a razna pjevačka društva i njihovi voditelji ne bi smjeli propustiti nabavku ovako jedinstvene knjige poezije iglavbe.

Edvin Bukulin

Spavaj, Mali Isuse

*Marija djeva nad kolijevkom pjeva,
zadivljena gleda Dijete svoje,
koje Nebo posla Zemlji na spasenje tvoje.
Spavaj, spavaj, mali Isuse!
Spavaj, spavaj, spavaj, o Isuse!*

*Pjesmu pjeva i s Josipom skromnim,
s anđelima svetim, pribirući
u svom divnom srcu Majke svu Djeteta sudbu
svu sudbinu kletu.
Spavaj, spavaj, mali Isuse!
Spavaj, spavaj, spavaj, o Isuse!*

*Ispred njeg i pastiri, gle, stoje
s mudracima svoje dare nose.
Malom novorođenomu, tom Djetetu Bogu.
Spavaj, spavaj, mali Isuse!
Spavaj, spavaj, spavaj, o Isuse!*

*Dođi s njima, moj brate mili,
jer Dijete čeka ponajviše tebe.
Jal odbaci i ljubi i budi za drugoga!
Spavaj, spavaj, mali Isuse!
Spavaj, spavaj, spavaj, o Isuse!*

Medvjedim stazama

Planinarske staze nas vode do mnogih velebitskih ljepota, ali tek kad s njih skrenemo, otkrivamo svu bezgraničnu privlačnost netaknute divljine.

Sumrak pred svitanje

Planinarenje nije tek šport i nije samo ljubav prema prirodi, nego je to iznad svega čišćenje duha od čovjeku prirođene oholosti i vjerovanja kako je on (zbog svoje tehnike) nadmoćan gospodar prostora i vremena. Da, čelikom i betonom ograđenog prostora i vremena stiješnjeno u nekom rokovniku. No u planinama, izvukavši se iz svoje skučenosti i žurbe, sučeljen s beskrajnim prostranstvom i vječnošću, spoznaje kako je sitan, nemoćan i prolazan. Ali spoznaje i da je, ma kako malen i kratkotrajan, dio stvoriteljevog savršenstva po kojem dobiva istinski značaj i smisao, dok je kao umišljeni gospodar lažan i bezvrijedan.

* * * * *

Velebit je planinski lanac koji se može bezbroj puta posjetiti, a da to uvijek bude novo iskustvo, najprije zbog njegove veličine, zatim zbog raznih godišnjih doba i vremenskih prilika, ali i zbog naizgled tako nevažnih stvari kao što je društvo s kojim krećemo u planinu. Baš je društvo meni na ovom izletu bilo važno, jer radilo se ne samo o pravim planinarima (onima kojima je planina duševna potreba, a ne razonoda), nego i izvrsnim poznavateljima Velebita. Braća Jozo i Ivo su odrasli podno Velebita (u selu Grabarje iznad Jablanca) pa su mu i nakon odlaska u gradove ostali vjerni i redovito ga posjećivali. Tereza, Jozina supruga i planinarka od malena, je uz muža upoznala i zavoljela Velebit, što izvire iz svake njezine priče o ovom ili onom izletu. Moja supruga Biserka i ja smo im se odavno željeli

pridružiti prilikom jednog od njihovih izleta, ali je dosta potrajalo dok smo uspjeli međusobno uskladiti dopuste i slobodno vrijeme. Vrijeme – o tome isto treba nešto reći, jer je ono u mnogočemu utjecalo na tijek našeg izleta. Bio je to ovogodišnji vredni lipanj, početak, kako se kasnije pokazalo, velike suše. Po takvoj vrućini nije moguće ponijeti dovoljno vode u naprtnjači što je značilo da ćemo se morati snabdjeti vodom u planini. Pitanje vode ističem, jer smo na Velebitu naumili provesti dva dana.

Za početak znamo dovoljno pod kakvim uvjetima krećemo na izlet. Polazište je Ivina i Jozina rodna kuća u Smokrović Gaju malo izvan Grabarja. Do nje smo nas četvoro stigli motornim kolima iako je put koji do nje vodi vrlo uzak i neravan. Ivo nas je već nestrljivo očekivao. Kasnili smo, jer smo mojom

krivnjom već pri polasku iz Kastva izgubili mnogo vremena. Ivinu zabrinutost sam shvatio kad nas je uz šalicu mirisnog velebitskog čaja, zasladenog medom opojnog okusa, počeo nagovarati da na izlet krenemo s jednog prijevoja do kojeg se moglo stići kolima čime bi znatno skratili put. "Zakasnili ste, nećete izdržati uspon po najvećoj vrućini", uvjeravao je brata Jozu, našeg vodu puta (Ivo nam se je namjeravao pridružiti sutradan ujutro). Jozu međutim vožnja umjesto hoda nikako nije "šmekala". Nije ni meni, jer sam vjerovao da mogu podnijeti paklenu vrućinu – barem u prošlosti jesam više puta – ali se nisam htio miješati u raspravu iskusnijih od sebe. Jozo je, nadajući se podršci, zatražio naše mišljenje i svi smo bili – za hodanje. Odustajući, ali još uvijek odmahujući glavom u znak neslaganja, Ivo je potražio još koju plastičnu bocu, napunio ih vodom i dao nam ih kao dodatnu zalihu. Morali smo ih ponijeti u plastičnoj vrećici, jer u naprtnjačama više nije bilo mjesta. Nije ni čudo, ta u njih smo, osim mnogo tekućine, natrpali i hranu za dva dana i šator i nešto tople odjeće za slučaj prohладne noći ili iznenadne oluje.

Prilično natrpani sa smiješnom plastičnom vrećicom u ruci krenusmo oko 10 sati putem koji je iza kuće nastavljao uzbrdo. Uspon je bio blag i vodio je kroz šumu koja nas je hladom štitila od već jako vrućih sunčanih zraka, ali nas je usprkos toga ubrzano počeo oblijevati znoj, jer je temperatura zraka već dostigla 28 stupnjeva – u hladu, naravno. Prvi sat hoda najčešće bude i najteži, a poslije se čovjek navikne na slijevanje znoja i preznojenu odjeću kao na nešto neizbjegno čemu ne vrijedi poklanjati previše pažnje. Nigdje nije bilo ni traga nekom potočiću u kojem bi se mogli malo umiti i rashladiti, predugo nije bilo kiše. Lagano se uspinjući kroz šumu stigosmo do prvih visinskih zaravnih na kojima se prostiru raskošni pašnjaci. Zadivljuje me bogato zelenilo šume i livada kao da im suša i vrućina ne mogu nauditi. Po ostarjelim drvenim ogradama vidljivo je da je tu nekad pasla stoka no danas su pašnjaci pusti. Put kojim se penjemo sve je više zarašten žbunjem i travom i zakrčen ponekim odronjenim kamenom što govori kako njim rijetko prođe pokoji pješak, a zaprega možda i nikako.

Hodali smo dva – dva i pol sata i nismo još umorni, ali nam vođa puta Jozo ipak predloži odmor i doručak. Zna vrlo dobro zašto – čeka nas strmi uspon po kamenitim padinama bez šume i hlada, bez ijednog skrovitog mjesta pogodnog za predah i jelo. Potražili smo dakle mjesto gdje bi posjedali po stijenu i oborenim deblima i s olakšanjem spustili naprtnjače. Cijelim putem su nas proganjale muhe, ali nerijetko i ose, obadi ili čak pokoji stršljen, jer ih je miris znoja neodoljivo privlačio, ali dokle god

smo bili u stalnom pokretu uspijevali smo ih otjerati. Zastavši, napali su nas rojevi tih užasno dosadnih i upornih kukaca. Obrisali smo znoj i mokru odjeću povješali daleko od nas, pa se i napad napasnika toliko ublažio da smo mogli doručkovati. Potpunog mira naravno nismo imali, jer su muhe i ose sad umjesto na nas slijetale na hranu koju smo stoga stalno morali pokrivati, ali – sjedili smo u krasnoj šumi i udisali mirisni planinski zrak, zato zaboravimo muhe.

Pokret! Naprtnjače su olakšale, više zbog smanjene zalihe pića nego jela, ni plastičnu vrećicu s vodom više ne moramo nositi. Zapravo, nosili smo ju i dalje, samo ne u ruci! Treba li naglasiti da ju nismo bacili nego, kao i sve ostale otpatke, složili i zguživali na najmanju moguću zapremninu i gurnuli negdje u kut naprtnjače? Tko za sobom ostavlja otpatke, a priča kako voli prirodu, ili laže ili je umno ograničen.

Malo je iza podneva, sunce u zenitu prži i pali. Uspon je strm, pa polako napredujemo. Treba naći ritam hodanja kod kojeg se ubrzani srčani otkucaji ustale na nekoj vrijednosti koju moramo moći izdržati duže vremena. Postizanjem takve tjelesne ravnoteže, napor psihički postaje predvidiv i savladiv, nije nam više ni izdaleka onoliko teško, koliko bi nam uistinu trebalo biti teško. U sebi se podsmehujem, jer mi na pamet pada ne baš prikladna usporedba s parnim valjkom – polagan, uspuhan, ali nezaustavljen. Iz duševnog stanja odlatalosti u mislima u kojem vrelo sunce i strmi uspon prestaju biti preprijeke, nego postaju tek popratne pojave, trgne me Jozin zov: "Možete li?". Svi crveni u licu, obiveni znojem, ali nasmijani, slažemo se da ćemo već zavikati prije nego što klonemo. Uvjereni smo međutim da ćemo bez većih teškoća svladati sve što je još pred nama. Dobra smo momčad (neka gospode ne zamjere, znam da je riječ momčad izvedena od imenice momak, momci), nitko ne žuri, nitko ne zaostaje.

Što viši uspon to širi vidokrug

Penjanje nije samo napor koji nastojimo što točnije odmjeriti, penjanje je mjerljiv napredak. Za svakih prijeđenih stotinjak metara nagrađeni smo novim pogledom u dubinu i daljinu. Kao na dlanu gledamo preko velebitskih padina na obalu, na velebitski kanal, na otok Pag i preko Paga još dalje i dalje gdje se nebo s morem stapa. S ove visine je boja mora drukčija, nije tamnomodra nego svijetloplava skoro poput neba, valjda zato što na more gledamo pod drugim kutem i s mnogo veće udaljenosti. Zadivljuje me, što se valovi razaznaju i što s ove udaljenosti izgledaju kao da je preko pučine prebačena tanka, gusta koprena.

Malo tko ovuda prolazi. Staza se jedva prepoznaće, ali uz Jozino vodstvo nam ni ne treba, jer krećemo poprijeko kroz gustu travu i pokoji šumarak kržljavih stabala i niskih krošnja zakrčen žbunjem. Prednost šumice je isprekidana hladovina, ali se moramo probijati kroz gustiš. Prigneš se kako bi se provukao ispod niske krošnje, ali ti zapne naprtnjača. Ovuda se ne može hodati odmjeranim ritmom, svaki korak je drukčiji. Zakročili smo u potpunu divljinu. Ushićuje osjećaj da napredujemo isključivo vlastitom snagom, voljom i znanjem bez trunka tuđe pomoći, da prolazimo mjestima kuda ni medvjed ni lisica ne prolaze često, a čovjek možda niti jedanput u 10 godina. Planinarenje kroz divljinu daleko od svake staze me je uvijek osobito privlačilo, ali sam većinom morao ići sam, jer planinarska društva se drže dobro označenih staza. Iznimka su bila natjecanja u orientaciji kad smo dobivali topografske karte i kompas. I na ovaj izlet sam ponio topografsku kartu srednjeg Velebita, ali kompas sam zaboravio. Ne treba mi dok sam s Jozom. U kartu pak rado zavirujemo, ne zbog dvojbe kako dalje, nego jer je naprosto zanimljivo na karti prepoznavati usjeke padine i prijevoje koje smo prošli i pratiti vlastito kretanje.

Tereza pola u šali, pola u zbilji upozorava: "U ovom gustišu bi lako mogli naletjeti na medvjeda!" Srela je ona već medvjeda prilikom ranijih izleta i priznaje da se prilično uznemirila. Biserka i ja još nikad nismo u divljini susreli zvjerku (čak ni ja u Južnoj Africi, iako sam i tamo povremeno planinario "na divlje") i priznajemo da nismo baš sigurni bi li to uopće željeli. Jedino je Jozo potpuno miran: "Kako ćeš naletjeti na medvjeda, kad te on osjeti nadaleko i makne ti se". Odlučili smo mu vjerovati, pogotovo što još nismo naišli na medvjede tragove koji u velebitskoj divljini nisu nimalo rijetki.

Zadnji strmi uspon nas je pošteno uspuhao. Sunčane zrake gube blještavilo, obojile su se narančasto. Sjene mekšaju, izdužuju se. Uspon tamo, gore završava oštrim, stjenovitim grebenom. Još malo pa

ćemo stići na vrh i zaviriti preko grebena u dubinu na drugoj strani. I stigosmo gore i zavirismo, ali ono što je odozdo izgledalo kao greben bio je rub prostrane zaravni. Dalje, iza nje i oko nje, nanizali se visovi, prije skriveni pogledu strmom padinom. Često je to tako u planinama, vjeruješ da se penješ na vrh, a kad se popneš pred tobom je odjednom novi vrh!

Nama je za danas dosta penjanja, neće nam vrhunci pobjeći, mogu pričekati sutrašnji dan. Divno se osjećamo. Naprtnjače smo odložili, šetkamo rubom zaravni, pogledom odmjeravamo prevaljeni put. Uspjeh nas ispunjava posebnim zadovoljstvom, svojstvenim planinarima – dokazali smo se, ali ne pred drugima i radi drugih, nego nama samima i samo radi sebe samih.

Iako je sunce već dosta nisko, imamo još obilje vremena do mraka. Razišli smo se po zaravni tražeći pogodno mjesto za šator. Odlučili smo ga podići uz veliko stablo široke krošnje, pod čije najniže grane zalazimo pognuti. Uz deblo se možemo uspraviti, tlo je tu ravno i prekriveno visokom travom, kao i cijela visoravan. Jozo i ja smo brzo podigli šator, a zatim navaljali kamenje koje je trebalo poslužiti za sjedenje. Zaslужenu večeru nam opet ometaju beskrajno dosadne muhe i ose. Daleko više od gladi nas muči žđ, naše zalihe pića su istrošili strmi usponi i vreli dan. Podijelili smo preostalo piće ostavljući još svakome po čašu za sutra ujutro. Nadali smo se naći vode ovdje gore, ali u udubini gdje se voda slijeva s okolnih visova našli smo samo vlažno blato. Izdržat ćemo do sutra kad nam se treba pridružiti Ivo koji će donijeti vode. Predvečer smo posjedali podalje od blatne udubine u nadi da ćemo vidjeti koju divlju svinju, srnu ili, ne daj bože, medvjeda kako dolaze tražiti vodu. Uzalud smo čekali, i među životinjama se je "pročulo" da vode nema.

Pogled na logorište

Svi su loše spavali osim mene. Visoka trava preko koje smo postavili šator nije dovoljno popunila

neravnine tla, pa je grbavi ležaj bio vrlo neudoban. Kad se ne može spavati, osluškuju se šumovi i zvukovi u noći, a kad se ne zna od čega (ili koga) potječe, svašta čovjeku padne na pamet. Kao za peh, pred jutro se je oglasio moj mobitel podešen za buđenje, ali ne tonom kojeg sam se sjetio isključiti, nego vibracijom na koju sam zaboravio. U noćnoj tišini je vibriranje mobitela proizvodilo duboko zujuće koje su moji prijatelji – najviše Tereza – protumačili kao roktanje divljih svinja! Ujutro su mi pričali da su samo čekali da svinje nagaze na šator i počnu ga rušiti. Pokušao sam se ispričati, ali mi od smijeha nije uspjelo. Nisam se smijao samo njima nego i sebi, pomislivši kako bih se ja, da sam bio budan, možda prepao i medvjeda, a ne samo divlje svinje! Prije nego što smo pospremili šator svi su htjeli isprobati mjesto na kojem sam ja ležao, jer nisu mogli vjerovati da se na tako grbavoj podlozi može tako čvrsto spavati. Opće sam se od srca nasmijao podrugujući se: "Ma niste mogli spavati od straha, a ne od grbavog tla!" Jozo je najžešće proslijedovao: "Samo da sretnemo medvjeda, vidjeli bi tko bi najprije pobegao".

Izmilivši ispod krošnje u još rano jutro shvatio sam kako bilje može ostati tako zeleno usprkos suši – sve je bilo mokro od rose. Kapljice rose su bile tako guste i krupne da smo rukama, provlačeći ih kroz travu, mogli nagrabiti dovoljno vlage za umivanje. Kako je godilo oprati osušeni jučerašnji znoj! Složili smo šator i naprtnjače, a samo u jednu smo spremili ostatak pitke vode i hranu za doručak. Htjeli smo se za jutarnje svježine bez prtljage popeti na najbliži vrh, Ograđenik, i gore doručkovati.

Osvajanje vrhunca

Uspon nam je bio lagan i nije trajao ni sat vremena. Sunce se je polako dizalo na nebu i kao nekom čarolijom oživljavalо krajolik. Na vrhu je to preraslo u veličanstven, skoro nestvaran prizor blistajućih vrhunaca i još tamnih dolina dijelom zaklonjenih mekanim pramenovima magle. Svako malo bi iz tame zasvetlio novi vrhunac do kojeg je sunce

upravo stiglo, te bi svijetlio sve jače i jače kao da mu se žuri dostići druge. Gubim tlo pod nogama i lebdim u zvježdu obasjanih visova, lagan poput pramenova magle. No sunce se i dalje diže, visovi se spajaju u lance, moje zvijezde se jedna za drugom stapaju u osunčani velebitski masiv, gdje negdje u sredini, na jednom od vrhova upravo stojim zagledan u daljinu.

Tako slastno kao na Ograđeniku već dugo nisam doručkovao. Ostatak vode je taman dostajao da kratkotrajno utalimo žđ. Ne žurimo sa silaskom. Jozo nam tumači koji je koji vrh, a ja opet izvlačim svoju kartu. Gledamo na sve strane: prema moru duboko dolje, prema Lici tamo iza niza vrhunaca, prema sjevernom i južnom Velebitu. A gdje je naše stablo pod kojim smo prespavali, ili točnije, proveli noć? Odmah je tu dolje, na zaravni kao na dlanu, naizgled tako blizu kad pogled odvratimo od daljine.

Sišli smo u očekivanju skorog Ivinog dolaska. Nismo ga dugo čekali, ali nas je iznenadilo što nije sam. Njegov vjerni pas nikako se nije htio odvojiti od gospodara i sad je trčkaro amo-tamo suprotno svim planinarskim pravilima o odmjenom hodu. Ivo je donio dvolutrenu bocu najboljeg pića - vode iz cisterne. Gasimo preostalu žđ, a kasnije će trebati potražiti vode, no Ivo i Jozo znaju gdje ćemo ju naći. Još se jednom zavlačimo pod krošnju "našeg" stabla, uzimamo stvari i puni poleta krećemo za Ivom, novim vođom puta. Biserka upozorava Jozu: "Čuvaj se, sad možemo zbijati šale na tvoj račun, gotovo je s poštedom".

Jozo nas je jučer doveo podno Ograđenika s morske strane, a Ivo nas danas vodi natrag drugim smjerom, iza Ograđenika, kroz doline među visovima, velikim dijelom kroz duboku šumu, kroz netaknutu prirodu daleko od svake staze. To je najzahtjevnije, najizazovnije planinarenje, naravno i najteže, ali pod iskusnim vodstvom ni upola tako naporno.

Već prvi kilometar puta nas vodi kroz skoro zastrašujuću šumu stabala snažnih, ali neobično zakriviljenih debala. Doimaju me se nekako životinjski, poput mišićavih krakova koji će te zgrabiti. Varam li se da se i Ivin pas malo umirio, da manje trčkara? Kako bi tek bilo proći kroz ovakvu šumu po noći, sam, kad mjesec između oblaka sad manje, sad više proviruje? Malo zaostajem kao da me šuma zadržava, ne želi pustiti, ali na poviku ubrzavam korak i brzo sustižem odmakle prijatelje.

U dubokoj šumi trava ne raste, jer je tlo prekriveno debelom naslagom lišća, gore suhog, a dolje istrunulog. Često propadamo do gležanja u šuškavu podlogu. Na jednom mjestu nailazimo u lišću na niz dugih poteza, kao da je netko vukao noge. Ivo i Jozo znaju čiji je to trag – medvjedi. Neka ga, bolje da

nam je on prešao preko puta nego crna mačka. Mi nastavljamo svojim putem i spuštamo se na lijepi proplanak, pravu oazu pitomosti usred divljine. Podne je prošlo i vrijeme je za objed, a nedaleko proplanka ima vode. "Ne vode nego snijega", pojašnjava Ivo i, primjećujući naše čuđenje, poziva nas da podđemo zajedno napuniti vrećice. Brzo smo stigli u podnožje strmih stijena među koje se je duboko urezala majušna pećina do pola natrpana tvrdim snijegom. Nije nam bilo jasno kako se snijeg nije otopio po ovakvoj vrućini, ali kad nas je Jozo pozvao da se zavučemo u pećinu, nismo u njoj mogli ostati ni minutu, tako je bila ledena. Žurno smo nagrabili snijega – nožem smo ga morali rezati – i drhteći od hladnoće, promrzlih prstiju izjurili van u vrući ljetni dan. Na proplanku smo snijeg stavili na sunce kako bi ga nakon jela mogli piti. Prvu žed tažimo "cuclanjem" snježnih grudica.

Na jeli, pod koju sam sjeo, grane su bile polomljene do visine čovjeka, kora jako oštećena. "Ako dođe medvjed morat ćeš mu se maknuti" reče mi Ivo i na moj upitan pogled nastavi: "Kora je oštećena i grane polomljene, jer se je uz stablo propinjao mladi medvjed mijereći koliko je narastao". Medvjed mi pomalo postaje sve bliskiji iako se nismo susreli!

"Medvjede drvo"

Silazimo sve niže mučeni žedu, jer se tvrdi snijeg sporo topi. Grudama hladimo čelo i ruke. Ne moramo štedjeti, jer ćemo proći pored još jedne pećine pune snijega. Stigavši do nje Ivo nam predlaže odmor dok on s Jozom ode napuniti vrećice. Kakav odmor, Biserka i ja isto želimo

vidjeti pećinu! Na dnu je strme, duboke vrtače, čiju jednu stranu čini visoka, okomita stijena, a druga je stjenovita padina, otplike polukružna. Spust je mukotrpan, pravo je to veranje među stijenama. Pećina je velika, ali nije istražena i ne zna se kako je duboka. Prilaz je strm i sklizak, jer ima zaleđenog snijega. Jozo i Ivo urezaju stube u led kako bi se spustili niže do mekšeg snijega. Objasnjavaju nam da su ovdje njihovi djedovi i bake preko ljeta dolazili po snijeg kad bi svi drugi izvori presušili, te da su urezivali stube sve dublje u pećinu kako su snijeg odnosili. Ponestalo ga ipak nije nikad.

Snijeg iz pećine – osvježenje usred ljeta

Dosta opasno veranje oko pećine je bio i zadnji boravak u divljini. Padine postaju pitomije, poneki suhozid svjedoči o prijašnjoj zemljoradnji, nailazimo i na cisternu koju je Ivo s nekoliko prijatelja obnovio kako bi nadomak planinarskih ciljeva imali vode. Voda iz cisterne je bistra i hladna, ali je li zbilja pitka? Pije Ivo, pa pije Jozo, a onda ni ja i Tereza ne možemo odoliti žedi (snijeg iz pećine se usprkos tropskoj vrućini nevjerojatno sporo topi). Biserka se jedina suzdržava, ali okreće glavu da nas ne gleda kako pijemo.

Što su prije bila polja, danas su mirisne livade, prepune ljekovitih trava i biljaka koje osušene služe kao odlični začini ili ukusni čajevi. Svi se raduju kad prepoznaju neku od njih, jedino ja ne poznajem nijednu osim vrijeska i kadulje. No hodati poljem znači i biti izložen popodnevnom suncu od kojeg nas je dosad štitila šuma. Iako silazimo, iako su nam

naprtnjače vrlo olakšane, vruće nam je kao u sauni. Izdržat ćemo, nije više tako daleko, ali, pas više ne može! Ivo ga prska snijegom ne bi li ga rashladio, ali moramo zastajkivati da bi pseto leglo u hlad ispod nekog grma. Temperatura zraka je blizu 40 stupnjeva. Dolazimo do puta kojim smo jučer krenuli i kraj našeg izleta, napornog ali punog dojmova je sad doista vrlo blizu.

Što nam je bilo prvo kad smo stigli do Ivine kuće? Skinuti naprtnjače, pa cipele i onda – piti, zatim uloviti daha i opet piti. Ivina supruga nam je

donosila bevandu – hladnu vodu iz cisterne s malo crnog vina – u litrenom loncu, jednu za drugom. Tek nakon nekoliko ispijenih lonaca začeo se razgovor, najprije o izletu i kako nam je bilo, a zatim i o životu pod Velebitom nekad i danas. Vjerujem da bi izleti s voditeljem koji poput Ive ili Jozе dobro pozna Velebit mogli biti privlačni za turiste, ali braći se pomisao na "gužvu" ne sviđa. Ne bi li Velebit izgubio ono najprivlačnije: netaknutost i divljinu? Teško mi je ne složiti se s njima.

Ivo Andrijević

* * * * *

Velebit je od prijevoja Vratnik na sjeverozapadu do doline rijeke Zrmanje na jugoistoku dug 145 km. Najširi je na sjevernom dijelu – oko 30 km, dok se na južnom dijelu sužava na oko 10 km. Iako najveća nije i najviša planina u Hrvatskoj, nadvisuju ga Biokovo, Dinara i Kamešnica. Najviši mu je Vaganski vrh – 1757 m. Skoro cijeli Velebit je zbog bogatog biljnog i životinjskog svijeta 1981. godine proglašen parkom prirode, a zaštićen je i poveljom UNESCO-a od 1978. Osobito je bogat raslinjem, dosada je utvrđeno da na njemu raste čak 2700 raznih biljaka, od travka do stabala, a njih 78 su čak jedinstvene na svijetu (botanički naziv – endemi), što znači da uspijevaju samo na Velebitu i nigdje drugdje na kugli zemaljskoj. Jedna od tih jedinstvenih biljnih vrsta je glasovita velebitska degenija. Čudo prirode su skupine golemih okomitih stijena međusobno razdvojenih teško prohodnim ponorima, kao što su Hajdučki, Rožanski i Gornji Kukovi, osamljeni, sto metara visoki obelisk Stapina i Tulove grede, skupina kamenih greda, kukova i mostova. O divljini i nepristupačnosti svjedoči i tek

1993. godine otkrivena pećina – Lukina jama, za koju je utvrđeno da je po svojoj dubini od čak 1392 metra najdublja pećina u jugoistočnoj Europi, a deveta po dubini na svijetu! Po raskoši okamenjenih prizora poznate su Gornja i Donja Cerovačka pećina kao najljepše u Hrvatskoj. Velebit je vrlo šumovit, neočekivano za nekoga tko ga je vidio samo s gole, morske strane. Čuvena je šuma Širovača na srednjem Velebitu, s огромним starim smrekama, proplancima obraslim visokom, gorskom travom i pet izvora vode. Prema moru se s Velebita slijevaju samo dvije rječice, ali u proljeće kad snijeg kopni, divlje bujice, koje su desetcima tisuća godina urezale duboke usjekline u velebitsku trupinu – Mala i Velika Paklenica. Kroz najljepše dijelove Velebita vodi jedan od najpoznatijih planinarskih puteva – Premužičeva staza – nazvana tim imenom po svom začetniku i projektantu. Spomenimo i zagonetna drevna mirila – mjesto počivanja pokojnika prije pokopa, pradavnog pogrebnog običaja poznatog još samo u švicarskim Alpama i na Tibetu.

H R V A T S K I S V J E T S K I K O N G R E S u N J E M A Ć K O J

HSKNJ ne smije djelovati politički

Europski skup Hrvatskog svjetskog kongresa je održan 4. listopada u Obertshausenu kraj Frankfurta

Budućnost iseljene Hrvatske zrcali se u javnom radu hrvatskih iseljeničkih udruga, saveza i pojedinaca. Europski skup HSK u Obertshausenu kraj Frankfurta 4. listopada 2003. trebao je dati smjernice za budući rad hrvatskih iseljenika u Europi i ujedno izvestiti o proteklom radu. Sve je to bio izazov trenutnog stanja u HSKNJ-u o kojem je dosta toga pisano. Na skupu je od navedenog malo provedeno u djelu, k tome je u javnosti objavljena pseudo politička proklamacija koja ničim ne

odražava rad skupa, nikome nije potrebna, a krovnom tijelu samo šteti.

Europski susret je dogovoren na zagrebačkoj konvenciji HSK-a (Riječ 33, travanj 2003). Program je predviđao radnu sjednicu o budućnosti HSK-a i hrvatskog iseljeništva u Europi, predavanje profesora dr. Josipa Jurčevića iz Instituta društvenih znanosti «Ivo Pilar», te radnu sjednicu s temom «Europa skupa – projekti za naš kontinent».

Tijekom priprema uvidjela se slabost HSKNJ-a, što samo po sebi nije ništa neuobičajeno jer i društva, članovi krovne organizacije pate (ako još uopće postoje) od nedostatka djelatnih snaga za provođenje vlastitog programa. To je možda razlog, ali ni u kom slučaju ne može biti opravdanje što predsjedništvo HSKNJ-a pokušava neke svoje vlastite «HSK - projekte» progurati kao rad Kongresa umjesto predstavljanja rada članica i njihovog povezivanja. A da Radni odbori HSKNJ-a ne djeluju niti na papiru, znamo iz izjave predsjednika dr. Lebana (Riječ 26, prosinac 2000.) Sadašnje stanje stvari u HSKNJ-u ne dozvoljava, ne ovlašćuje predsjedništvo da se obraća bilo kome kao politički zastupnik Hrvata i hrvatskih državljana u dijaspori.

Poznavajući stanje krovne udruge predložio sam sudjelovanje Instituta društvenih znanosti «Ivo Pilar» («IP») kao doprinos Društva bivših studenata hrvatskih visokih učilišta (AMAC e.V.). Institut «IP», bivša sveučilišna, a danas javna ustanova (na proračunu Ministarstva znanosti) objavio je zbornik radova pod naslovom Budućnost iseljene Hrvatske, Zagreb 1998. (Riječ 33, travanj 2003.)

Europski skup je trebao:

- a) prikazati radove i projekte HSK-a i HSKNJ-a
- b) u suradnji s «IP-om» i AMAC-om prikazati metode znanstvenog pristupa promatranju društvenog rada udružene dijaspore.

Briljantno predavanje prof. Jurčevića o poimanju hrvatskog iseljeništva u domovini nije moglo prikriti nedostatak jasnih sadržaja ili barem izvješća o radu članova, a što je bilo još izraženije izostankom već najavljenih sudionika. Broj onih koji se niti najavili nisu neizbjegno nameće pitanje: kakvog smisla ima HSK? Razlog slabom odzivu se sigurno ne može tražiti u kratkoročnom pomicanju dana održavanja skupa s već najavljenog 29. rujna na 4.listopada, iako se to ne bi smjelo dogoditi, a da jedina posljedica bude seljenje skupa iz velike dvorane u malu salu. Međutim što je još gore, priopćenje za javnost nije niti odgovaralo niti vjerodostojno odražavalo izvješća i rasprave skupa.

Objavljeni su sljedeći zaključci:

1. HSK mora postati politički čimbenik, glasnogovornik i institucija hrvatskog izvandomovinstva, koja ima pravo zastupati Hrvate kako izvan, tako i u domovini.
2. Tražimo od Hrvatske vlade i Hrvatskog Sabora, da jasno odrede i imenuje hrvatske nacionalne interese, o čijoj provedbi, ako je potrebno, neka odluči referendum

(radilo se tu o turizmu, gospodarstvu, Hrvatima B i H ili izvandomovinstvu).

3. Tražimo od hrvatske javnosti i relevantnih društveno-političkih čimbenika potporu našeg legitimnog zahtjeva, da pismeno glasujemo na državnim izborima.
4. Tražimo promjenu Izbornog zakona, koji bi izvandomovinstvu omogućio ulazak u Hrvatski Sabor na principu fiksne kvote i kao vanstranačka grupacija, kao što je to slučaj u državama s dugom demokratskom tradicijom. Ako je nacionalnim manjinama zajamčeno osam saborskih mjeseta, onda smatramo, da to pravo pripada i brojčano jakom iseljeništvu. RH bi time pokazala, da joj je stalo do uključenja izvandomovinstva u društveno-politički život Hrvatske, kao njezinog naravnog i neodvojivog dijela.

Potpis: Radno predsjedništvo HSK za Europu

Takvi politički obojeni zaključci nisu niti rezultat, a još manje dogovor sudionika skupa. Pored krnjeg predsjedništva HSKNJ-a, predstavnika iz Švicarske s gospodinom Vinkom Sabljom predsjednikom HSK za Europu, predstavnika HSK iz Belgije, na skupu su bila nazočna tek tri-četiri predstavnika lokalnih kulturnih zajednica, te predstavnici savezne udruge AMAC. Na skupu koji je zajedno s gostima (uključujući novinare Slobodne Dalmacije, Večernjeg lista i Žive zajednice) brojio 24 osobe nalazio se 6 pripadnika društva AMAC.

Ne zamjera se ovdje toliko diletantizam gornjih zaključaka (jer to je normalna pojava u društvinama dragovoljaca), koliko nepoštovanje demokratskih načela donošenja odluka ili zaključaka. Ako bi već moralo biti politike u HSKNJ-u onda to jedino i isključivo na osnovi opće prihvaćenih demokratskih načela.

Zato ostaje neprihvatljivo da se sa skupa na kojem je pokazana dobra volja, a i sadržaj za djelotvoran rad, moguć unatoč tome što to nije bio samo skup istomišljenika, lansiraju politički zaključci koji su, između ostalog, i u suprotnosti s izvješćem o skupu u Večernjem listu:

Poseban naglasak je stavljena na budući rad HSKNJ-a, kao i na to kakav kongres žele u Njemačkoj. U prvom redu istaknuto je da Hrvatski svjetski kongres mora biti nestranačka udružba, neopterećena dnevnim politikantstvom i strankama na hrvatskoj političkoj sceni.

Ivica Košak

Jeste li zadovoljni ishodom izbora u Hrvatskoj i što očekujete od nove vlade?

Hrvatski državljanini su glasovali, izborna postignuća su poznata. I mi iseljenici smo imali priliku glasovati u hrvatskom poslanstvu u Frankfurtu i pomoći "našoj" stranci. Znali smo kome dajemo glas, a sada znamo i kako su glasovali drugi. Jesmo li razočarani ili zadovoljni? Riječ prenosi nekoliko odgovora na pitanje u naslovu.

Međutim, osim broja zastupničkih mjeseta pojedinih stranaka, mnogo je drugih stvari zbog kojih možemo biti zadovoljni ili razočarani izborima. Počinimo s pohvalama. Predizborni predstavljanje i sami izbori prošli su u pristojnom međusobnom uvažavanju. Vrijedanja, ometanja i nereda skoro da i nije bilo. Izbori su bili odlično pripremljeni i provedeni. Tu se možemo podići razinom jednakom europskoj. Izostao je prije obavezni i uvijek sporni "izborni inžinjering", prvi put se Hrvati nisu morali navikavati na izmjene u izračunavanju broja zastupničkih mjeseta. Pobjednici su slavili, ali bez likovanja, poraženi su priznali poraz i čestitali pobjednicima bez pokušaja prebacivanja krivnje na druge zbog premalo glasova. Zar se onda može, pored tolikih pohvala, uopće naći nešto loše? Naravno! Prisjetimo se najprije predizborne utrke i dogovaranja ili otklanjanja koalicija. O čemu je ovisio dogovor o koaliciji? O međusobnom uskladihanju programa? Ma kakav program, koalicije su uspijevale ili propadale zbog raspodjele mjeseta i redoslijeda na budućim zajedničkim listama! A kako je iz fizike poznato da na prvom mjestu može biti samo jedan, a nikako dvoje-troje, rijetko je koji dogovor uspio. Već smo kod druge loše stvari: prema podatcima do kojih sam došao preko interneta, na hrvatske izbore je prijavljeno oko tri stotine (brojkama 300) lista! Toga nema ni u Americi! Bilo je zahtjeva za sniženjem izbornog praga, jer granica od 5% ostavlja male stranke izvan sabora, što šteti demokratskom razvoju, ali kod tolikih lista prije bih rekao da je izborni prag spas za demokraciju! Zanimljivo je da je na strančice i strančićice "potraćeno" oko 20% glasova. To znači da bi poneki dogovor o spajanju stranaka, umjesto vječnog cijepanja, mogao uroditи četvrtom ili petom strankom po snazi u Hrvatskoj. Treće gorko iskustvo s ovim izborima je skandalozno miješanje međunarodne zajednice u pregovore o sastavljanju vlade. Mogla bi se još prihvati oprezna i tiha upozorenja s razine državnih vodstava i vodstva

srodnih stranaka, ali mahanje prstom pojedinih veleposlanika je neukusno i primitivno omalovažavanje ne samo hrvatskih političara nego i volje hrvatskog naroda. Teško je to shvatiti: Europa s jedne strane zahtjeva slobodne i demokratske izbore, ali s druge strane istobno određuje kakav mora biti ishod. Što europski veleposlanici nisu u Washingtonu mahali prstom kad je na izborima pobijedio na primjer Ronald Reagan? Zato će najveći izazov za pobjednike hrvatskih izbora, uz gospodarstvo, sudstvo i suzbijanje kriminala i korupcije, jamačno biti dizanje ugleda sebi i svom narodu. To je mnogo sigurniji put u Europu od izručenja generala Gotovine!!!

Vedrana Češljar, 39 god., sudski tumač i prevoditelj

Ne bih mogla točno reći jesam li zadovoljna. Mene manje zanimaju stranke, a važni su mi samo interesi i boljšak Hrvatske. Ali čitajući program pobjedničke stranke, nadam se da će ga ispuniti, posebice u vanjskoj politici - kretanje u smjeru Europske unije. U unutarnjoj politici najvažniji je gospodarski razvitak zemlje.

Luka Čorluka, 53 god., armirač

Vrlo sam zadovoljan ishodom izbora u Hrvatskoj. Sretan sam što je HDZ dobila daleko najviše glasova i vjerujem da će sastaviti dobru vladu. HDZ je zaslужna što je Hrvatska danas slobodna, a što je meni najvažnije, ona se najviše brinula o Hrvatima u Bosni i Hercegovini. A nama, Hrvatima u BiH, itekako treba potpora Hrvatske.

Očekujem da će nas nova vlada uvesti u Europsku zajednicu i u NATO.

Branko Višak, 56 god., strojobravar

Razočaran sam našim biračkim tijelom. Hrvatski narod prebrzo zaboravlja. Prebrzo su prešli preko svega što se je događalo i prebrzo im je izblijedilo sjećanje na prilike u Hrvatskoj, kakve su bile u vrijeme HDZ-ovske vlasti. Ne vjerujem da se je HDZ promjenio i da je to danas nova, očišćena stranka.

Zatim, za mene nije prihvatljivo što, na primjer, nije isključeno da dođe do koalicije HDZ-a i HSS-a. Nije uvjerljivo da HSS koja je do sada bila u

koalicijskoj vladi i zastupala socijal-demokratska načela, sad naprosto promijeni stranu. Smeta mi da u Hrvatskoj stranke nisu prepoznatljive, skoro sve imaju sličan ili isti program.

Mislim da je staroj vladi trebalo dati još jednu priliku, jer u jednom mandatu, u četiri godine, ne stigne se puno napraviti.

Ivan Martinović, 25 god., dipl. informatičar

Nisam baš najbolje obaviješten o političkim prilikama u Hrvatskoj, a nisam ni imao mogućnosti pratiti predizbornu utrku. Ne mogu još puno reći, jer se još ne zna kakav će biti sastav vlade. Očekujem da će postavljeni ciljevi u predizbornoj utrci, kao što je približavanje punopravnom članstvu u Europi, poboljšanje gospodarskih prilika i svekoliki boljitet hrvatskoga društva biti postignuti.

Andrija Lovrić, 59. god., liječnik

Malo nedostaje da budem zadovoljan – nekoliko zastupničkih mjesta više za HDZ. Ne mislim time reći da su zasluzili veće povjerenje birača, nego to kažem samo zbog želje za stabilnom vladom sa stabilnom većinom u saboru. Pribojavam se ucjena nekoliko zastupnika s vrlo usko usmjerenim ciljevima. A pobjednička stranka? Svoj izborni uspjeh može zahvaliti samo Ivi Sanaderu i njegovom odlučnom uvođenju reda u stranku. Nadam se da će takav red i ostati, da neće, kad osjete vlast, podleći starim grijesima.

SDP je morao izgubiti izbore, jer je previše vremena potračio na nadmetanja među stranakama koalicije, pa zato i nedovoljno poboljšao stanje u Hrvatskoj, a u nekim važnim stvarima se je pokazao i neodlučnim i nesigurnim. Ipak je danas bolje nego pred četiri godine. Poštenje su pokazali i priznanjem poraza ni ne pomislivši na "krpanje" dosadašnje koalicije pod svaku cijenu, što se ne može reći na primjer za HNS.

P I S M A Ć I T A T E L J A

Objavljujemo dopis koji je upućen uredništvu "Vjesnika", jer vjerujemo da će zanimati čitatelje "Riječi". Pisac je i sam čitatelj našeg glasnika.

Poštovano uredništvo!

Gotovo u potpunosti je ispunjeno obećanje da će od 1. studenoga biti organizirano učenje stranog jezika za sve učenike prvog razreda osnovne škole. O tome se čulo na radiju i televiziji 10. studenoga, o tome su pisale novine pa i Mirela Lilek u Vjesniku.

Reklo bi se da su svi zadovoljni: Ministarstvo prosvjete i športa stoga što je ispunilo svoje obećanje, roditelji zato što se poštovala njihova želja, a svi zajedno zbog toga što su djeca stranim jezikom oduševljena. Dakako, kudikamo je najveći postotak djece koja se, po želji roditelja, vesele engleskom jeziku (85%), dok je onih koji se vesele njemačkom 14%, a tek je simboličan broj onih koji se vesele talijanskom ili francuskom. Ti su jezici, prema Vjesniku, zastupljeni sa po 0,10 posto!

Zastupljenost engleskog jezika bila bi i veća da se je do kraja ostvarila želja roditelja. U članku se npr. spominje, da će se ispitati slučaj u jednoj školi u kojoj je, na račun njemačkog jezika, izgubio satnicu predavač engleskog jezika. Ne spominje se koliko je predavača njemačkog, francuskog ili talijanskog izgubilo svoju satnicu na račun engleskog, odnosno koliko takvih nije moglo uopće naći zapošljenje u školi upravo stoga što se nije ozbiljnije vodilo računa o našoj potrebi za višejezičnošću.

Ali, kako rekoh, čini se da su najednom svi zadovoljni ili kao da su se svi pomirili s tim da je danas sasvim logično da roditelji žele engleski jezik i da je prirodno započeti s njime od prvog razreda jer da je on djeci bliži i lakši.

Ni Ministru prosvjete i športa nije bilo uvjerljivo ono što su o učenju prvog stranog jezika rekli učitelji i profesori njemačkog jezika u svojoj deklaraciji još prije dvije godine. Zato je jednostavno izjavio da rano učenje engleskog jezika nipošto ne smanjuje motivaciju za učenjem drugog jezika pitajući se pri tom znači li to da znati voziti bicikl smanjuje motivaciju za automobil.

Budući da sam uvjeren da je trebalo stručno raspravljati o tvrdnji kako "iskustvo pokazuje da brzi početni uspjesi u nastavi engleskoga smanjuju motivaciju učenika za usvajanje još jednog stranog jezika", te bi tako valjda i roditelji – čije mišljenje, ukoliko nisu stručnjaci, ne može biti važnije od mišljenja stručnjaka – promijenili svoje uvjerenje, citirat ću što o učenju engleskog jezika piše Ivo Andrijević (Riječ, Glasnik Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden, prosinac 2002.). Zanimljiv je sam naslov: "Haloween i kulturna globalizacija", a podnaslov "Nepromišljenim uvozom američkog engleskog i američkih običaja Euroljani se ponizno podvrgavaju američkoj dominaciji". A o učenju engleskog jezika piše ovako:

"Euroljani nisu ni pokušali ozbiljno naći zajednički

jezik. Što će im? Kako bi na njemu ugоварali "business"? No kud vodi olako prihvatanje jezika "business-a" i za ostale potrebe? Ravno u kulturnu podređenost u globaliziranoj kulturi, makar tek u daljoj budućnosti. Euroljani podcjenjuju opasnost zamke "laganog" jezika (za razliku od "teškog" latinskog), koja se u engleskom sastoji u tome da se zbog jednostavne gramatike već nakon malo učenja može kako tako sporazumijevati, što opet vodi tomu da se prestane učiti u nadi da će se samo brbljanjem dalje napredovati. To je međutim moguće samo ako vam sugovornik odlično vlada engleskim i uz to vam još želi i pomoći, ali takvih je puno manje od onih koji će poput vas govoriti oskudnim riječnikom i jednostavnim rečeničnim sklopovima na koje ćete se brzo naviknuti i tečno se njima služiti. Upali ste u zamku iz koje se samo s mnogo truda možete izvući (otpriliko koliko bi vam trebalo i za latinski), jer engleski je vrlo složen jezik s obiljem teško primjetnih, ali vrlo važnih razlika, na koje, zavarani lakom gramatikom, niti ne obraćate pažnju. Govorite bez zamuckivanja, ali ste ipak u svakoj ozbiljnoj raspravi beznadno podređeni onima kojima je engleski materinski jezik (makar to bila i američka inačica), jer ne vladate izražajnom složenošću. A jezična podređenost je zametak kulturnoj podređenosti. Štoviše, nije nezamislivo ni da vam skučenost izražajnih mogućnosti kod uporabe engleskog toliko prijeđe u naviku da se to malo po malo odrazi i na materinski jezik u obliku osiromašenih jezičnih potreba."

Ono što je Andrijeviću "težak" latinski, to su u ovom slučaju, s obzirom na prvi strani jezik, "teški jezici" njemački, francuski, talijanski, španjolski i možda još koji jezik.

Ako je, po mišljenju stručnjaka, i za sam engleski doista povoljno ako se počne s njemačkim, francuskim ili kojim drugim jezikom, onda ne znam – a htio bih čuti – što je bilo presudno da se počne pretežno s engleskim. Mislim da su tu roditelji bili samo neuvjernljiva izlika.

Dakako, sve se može ispraviti sljedećih godina, pa ako se pitanje ne "zaboravi", redoslijed jezika već dogodine može biti drukčiji. Onaj koji više motivira učenike. Jedino tako će se postići stvarna višejezičnost. Naime, kolika je korist od uvođenja drugog stranog jezika od četvrtog razreda osnovne škole ako će učenici, uvjereni da su s engleskim dobili već automobil, preko volje učiti nešto što je po njihovu mišljenju i po mišljenju njihovih roditelja tek nekakav jadni bicikl koji se nikako ne može uspoređivati s automobilom i koji se sve manje kupuje, a sve čašće dospijeva u – ropotarnicu.

S poštovanjem

Zlatko Vidulić, Sisak

U Sisku, dne 11. studenoga 2003.

Dan otvorenih vrata u Mainzu

KUD-a Moslavina prilikom nastupa na Dom-Platz-u u Mainzu

U okviru „Interkulturelle Woche“ (Međunarodnog kulturnog tjedna) - grada Mainza, koji se je ove godine održao pod geslom “Integrieren statt ignorieren” (slobodno prevedeno: prihvati umjesto ne mariti) Hrvatska kulturna zajednica Mainz je u subotu 13. rujna 2003. priredila “Dan otvorenih vrata” u prostorijama Kuće Mainz-Zagreb.

U lijepo uređenom hrvatskom domu bio je izložbom slika predstavljen dugogodišnji rad zajednice. Tom prilikom je u našoj sredini gostovalo „KUD Moslavina“. Naši dragi gosti iz domovine, u prekrasnim narodnim nošnjama, glazbom i plesom su nas proveli diljem “Lijepe naše” te nas tamburicom i pjesmom na trenutak vratili u okrilje domovine. U bogatom kulturno - mjetničkom programu uz „KUD Moslavina“ nastupala je i folklorna grupa HKZ-Wiesbaden, Puhački sastav „Füsiler - Garde“ Mainz, i Tihana Zubek koja je svojim glasom oduševila sve nazočne. Oduševljen ovakovim ugodačjem nazočnima se vrlo toplim i pohvalnim riječima o radu zajednice obratio dočelnik za kulturu grada Mainza i pokrovitelj ove priredbe, gosp. Peter Krawietz. Nazočne je također pozdravio i generalni konzul Petar Uzorinac, koji je nedavno preuzeo ovu dužnost u generalnom konzulatu Republike Hrvatske u Frankfurtu. Na ovoj priredi okupili su se i ljudi iz kulturnog i javnog života grada Mainza i predstavnici hrvatskih udruga iz okolice Mainza.

U lijepom sunčanom popodnevnu pa do kasno uvečer, uz dalmatinsko crno vino i slavonsku Graševinu, svinjetinu i janjetinu s ražnja, i druge hrvatske specijalitete svi su zajedno uživali u ovom hrvatskom slavlju. Orila se pjesma i svirala tambura

baš onako kako to mogu samo Moslavčani. Ti neumorni mladi amateri već su idući dan, u nedjelju nastupali na glavnoj pozornici grada Mainza ispred Katedrale, gdje su u multikulturalnom programu predstavili bogatu hrvatsku kulturnu baštinu i oduševili mnogobrojnu publiku, koja ih je nagradila dugim pljeskom. Od 56 različitih štandova, koji su se u nedjelju mogli posjetiti na Dom-Platz-u, i HKZ-Mainz je imala lijepo uređeni štand sa hrvatskim specijalitetima i turističkom ponudom Hrvatske.

Kolo vrti . . .

Kao što znamo, sve što je lijepo kratko traje, tako i ovo druženje s “KUD-om Moslavina“. Na samom rastanku nisu se mogle sakriti suze, što je tako brzo došao kraj našem zajedničkom trudu i veselju. Ostale su lijepе uspomene i želja za ponovnim viđenjem, kako za mlade iz Kutine, koji su za vrijeme svog gostovanja uspjeli vidjeti mnoge znamenitosti grada Mainza, tako i za Hrvate u Mainzu, koji su uživali i duševno se obogatili ovim gostovanjem “KUD-a Moslavina“.

Katica Vraneša

Hrvatska knjiga - most ka svijetu

55. Međunarodni sajam knjiga u Frankfurtu

Srijeda, 08.10.2003, započela je u Mainzu turbulentno. Žurim u središte grada u ured Croatia Antiqua, zaboravio sam jednu knjigu, usput rješavam nekoliko problema kod prijevođenja u susjednom prjevodilačkom uredu Lingua et Jus i potom žurim u Mainz-Bretzenheim gdje me čeka naša asistentica Milka Sergo. Zajedno vozimo autocestom A 66 za Frankfurt i ostavljamo auto na parkiralištu jednog hotela u blizini sajma. Na glavnem ulazu, registriramo se kao izlagачi i uzimam još jednu dnevnu kartu za našu suradnicu Vedranu Češljar. Vruće mi je, mada je vrijeme prohладno, valjda je to od ove jurnjave, a mislim da je malo i od užbuđenja. Ljubazna gospođa na blagajni predaje mi karte i uz simpatično siktanje trazi 152,- €. Što "samo" 152,- € ! Sad mi je hladno, no vrijeme pritiše i u moru ljudi treba pronaći Vedranu. Dobro je da danas imamo mobilne telefone jer inače bi ju još dugo tražio. Svi skupa užurbanog koraka krećemo ka hali 5. Još samo pokretnim stubama do prizemlja i napokon smo tu, na hrvatskom štandu. Kod izložbenog prostora Croatia Antiqua nas očekuje gosp. Ivica Košak koji je upravo izložio knjige izdavačke kuće "Kalke" iz Stuttgarta. Žurno izlažem vlastite primjerke i napokon dolazim do daha i malo mira, ali ne za dugo.

U 10 sati je uslijedilo svečano otvaranje hrvatskog izložbenog prostora od strane ministra kulture Republike Hrvatske gosp. Antuna Vujića.

Nakon kraće stanke započelo je predstavljanje djela hrvatskih autora Julijane Matanović, Nedjeljka Fabrija i Zorana Ferića, koje su prisutnima predstavili Alida Bremer i Srećko Lipovčan. Poslijepodnevne sate ispunili su zvuci domovine kantautora Ibrice Jusića. Njegovo virtuozno sviranje gitare, misaono pomni tekstovi i izražajno pjevanje dotaknulo je duše mnogih.

Četvrtak je započeo predstavljanjem knjige recepata "Canzoniere der Dalmatinischen Küche" autora Veljka Barbiera uključujući i "živu" degustaciju specijaliteta koji se mogu naći u knjizi. Uz dobro "iće" ide i dobro piće. Gosp. Barbieri je i na to mislio te nam predstavio svoj izbor hrvatskih vina. U popodnevnim satima slijedio je muzički program Ibrice Jusića. Ovaj poznati hrvatski umjetnik na kraju se oduševljenoj publici zahvalio svojim autogramima, a svi oni koji su to željeli mogli su za

uspomenu ponijeti i zajedničku sliku s umjetnikom.

Petak je obilježen projektom "Mali jezici - velike literature" u kojem su predstavljeni Laszlo Darvasi (Madjarska) i Lena Divani (Grčka) pod vodstvom Susane Bindermann (Njemačka) i Theoklis Koujalis (Cipar) i Artur Daniel Liskowacki (Poljska) pod vodstvom Gesine Dammes (Njemačka).

U subotu popodne AMAC je organizirao čitanje na temu "Hrvatska knjiga - most ka svijetu" u kome su sudjelovali dr. Dragica Anderle (Wiesbaden), Anka Krstić-Legović (Stuttgart) i Edvin Bukulin (Flörsheim). Dr. Jozo Marević održao je kratko predavanje o životu, radu i naučnom istraživanju rano preminulog Stjepana Pantelića. Navečer je poslanik Hrvatske privredne komore gosp. Rajko Naprta pozvao članove AMAC-a Vedranu Češljar, Renatu Barišić, Ranka Četkovića i mene na završnu svečanost humanitarne organizacije za istočnu Evropu "Palais Jalta".

Nedjeljno prijepodne odvijalo se u razgovorima i uspostavljanju novih kontakata s posjetiteljima sajma. U popodnevnim satima, na osobni poziv, posjetila nas je talijanska delegacija i uz degustaciju hrvatskih vina izrazila je svoje oduševljenje hrvatskim narodom, čiju su otvorenost, srdačnost i mediteranski duh na veliko hvalili. Za uspomenu na zajedničko druženje od talijanske delegacije dobili smo dva povjesna djela i dokumentarni CD o iskapanjima u antičkom gradu Pompeji.

U ponедjeljak prijepodne sajmom je dominirala neobična praznina, samo je osoblje bilo u žurbi, jer došlo je vrijeme da se štandovi pospreme i "more" knjiga pripremi za povratak kući. Tako je i izložbeni prostor Croatia Antiqua polako nestajao s lica 55.-tog Međunarodnog sajma knjiga u Frankfurtu. Kad je sve bilo spakirano pozvao sam gosp. Rajka Naprta u zajednički obilazak grada Frankfurta.

U kasnim večernjim satima bio sam napokon i ja u Mainzu, kod kuće. Pun dojmova, još uvijek neprorađenih zgoda, novih kontakata i novih zanimljivih saznanja. Sve u svemu, bio je to za nas jedan veliki poduhvat i vrlo uspješno predstavljanje na sajmu knjiga u Frankfurtu.

Croatia Antiqua Mainz e.V.

Slavko Pantelić

OBAVIESTI

Hrvatski župni dom "Kardinal Franjo Kuharić"

Holsteinstr. 15A, ugao Waldstr, Wiesbaden

Božićni domjenak 14. prosinca 2003. u 18 sati

Izborna skupština 21. ožujka 2004. u 17 sati

Tečaj služenja računalom Svakog četvrtka u 19:00 sati

Upisi i obavijesti: Nazovite na telefon: 06128-42483, pošaljite fax na broj: 06128-45856,

pošaljite e-mail: rijec@web.de, andrivo@freenet.de, ili pišite na adresu :

Kroatische Kulturgemeinschaft, Postfach 3747, 65027 Wiesbaden

Nedjeljna poslijepodneva HKZ-a Wiesbaden 25. siječnja, 7. ožujka 2004.

Vježbanje Folklorne skupine HKZ-a Wiesbaden Svakog četvrtka u 19 sati

Redovni otvoreni sastanci predsjedništva HKZ-a Wiesbaden

16. siječnja, 13. veljače, 12. ožujka 2004. u 20 sati

Katolička zajednica Maria Hilf

Kellerstr. 37, Wiesbaden

Kuglana: Kuglanje za članove HKZ-a Wiesbaden

Svake prve i treće subote u mjesecu od 19 do 22 sata

Ured Caritasa

Alcide-de-Gasperi-Str. 1, Wiesbaden

Knjižnica HKZ-a Wiesbaden Posuđivanje knjiga svake srijede od 14 - 18 sati

Grupa članova i prijatelja HKZ-a na praškom Starogradskom trgu

